КПСС-эй хэлбэришэгүй ленинскэ генеральна хараа шугам

...эн үнэн һайн байдалтай об...—коммунизм тухай хүн тү...эй үни заяанай хүсэл бодо... совет арад баатар габьяата ажа... бодото дээрэнь бэелүүлжэ... Манай зам марксизм-лени...ын һургаалай мүнхэ гэрэлээр ...дэнхэй. Энэ зам XX, XXI ...съездүүд дээрээ партиин хам...хүсөөр абаһан генеральна хараа ...ар. КПСС-эй Программаар то...логдонхой.

...нскэ партиин генеральна ха...шугамынь — манай орон дотор ...зм амжалтатайгаар байгуул...та үндэһэ һуури болоно. Парти, ...арад энэ хараа шугамаа хэл...гүйгөөр бэелүүлэн, экономи... гол зорилго шиидхэхэ — ком...мын материально-техническэ ...э һуури байгуулха хэрэгтэ... ...уудые туйлана.

...унизмын материально-техни...э үндэһэ һуури байгуулгын ам...уудынь ажалшадые коммунис ...хүмүүжүүлхын тула партиин ...даг асари ехэ хүдэлмэритэй ...шагүй холбоотой юм. Совет ...лэй улам ургажа байгаа ком... мэдэрэлынь, марксизм-ленин... суртал бодолдо тэдэнэй заха ...гүй үнэн байдагынь совет ара... ажалай амжалтануудһаа, социа...ирысөөнэй улам ехээр ургадаг ...таһаа, коммунис ажалай тү...лөөнһөө эли тодоор харагда...

...нөө, Агууехэ Октябриин 47 ...ойе оронойнгоо ултан бэлдэ...жэ байхадань, шэнэ предприятинуу-дай ашаглалгада ороһон тухай, эр-хим зэргын шэнэ продукци бүтээн гаргадаг болоһон тухай, манай хү-дэлмэришэн ангиин, колхозно таряа-шадай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, арадай ажахын бүхы һалбаринууд-та хүдэлдэг мэргэжэлтэдэй ажалай алдарта баатаршалга тухай баярай мэдээсэлнүүд үдэр бүри улам олоор тунхаглагдадаг болоно байнхай. Заводууд, фабрикануудта, барилганууд дээрэ, колхозно болон совхозно поли дээрэ, эрдэм-шэнжэлгын институ-дууд ба лабораторинууд соо, соёл гэ-гээрэлэй, элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудта хүдэлмэрилдэг олон миллион совет хүнүүд эдэбхи үүс-хэлтэ ажалаараа КПСС-эй Программа бэелүүлжэ, коммунис байгуулалтын агууехэ хэрэгые урагшань дабшуу-лан, түг түмэн зоной, бүхы совет арадай түрэл хэрэг болгожо байна. Энэнь парти болон арадай бата нэгэ-дэлэй гэршэ, партиин ленинскэ-гене-ральна хараа шугамые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ манай ороной бүхы ажалшадай нягта жагсаалтай бай-һанай гэршэ болоно.

Манай Эхэ ороной уласхоорондын нэрэ хүндэ, дэлхэйн байдалда нү-лөөлдэг нүлөөниинь хэмжээлэшэгүй ехэ болоо.

Эб найрамдалай, уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө тэмсэл, со-циальна ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ ор-шолго тушаа В. И. Ленинэй гол заа-барине бэелүүлгэ—гадаадын поли-тикын талаар партиимнай барим-талдаг генеральна хараа шугам бо-лоно.

КПСС-эй ЦК, Советскэ правитель-ство Эхэ оронойнгоо хамгаалгын хү-сые бэхижүүлхын тула, тэрэнэй хи-лын ойроо хүртэшэгүй бата бай-лгые, социалис хани нэгэдэлтэ оро-нуудай аюулгүй байдал хангахын тула шухала бүхы хэмжээнүүдые абадаг байгаа, абажа байна. Арад зоной амгалан ажал хангахын, дэл-хэйн термоядерна дай зайсуулхын тула шухала бүхы юумэ хэхэ, улас-хоорондын арсалдаатай асуудалнуу-дые хэлсээнэй үндэһөөр шиидхэхэ хараа бодол баримталан бэелүүлхэ, бүхы оронуудтай харилсаа холбоогоо амгалан байдалай аша туһада һай-жаруулха ба хүгжөөхэ, экономикын, эрдэм болон техникын талаар улас-хоорондын харилсаа холбоо хүгжөө-хэ ябадалые манай парти өөрынгөө уялгада тоолоно.

Парти, правительствамнай эб най-рамдалай политика сэхэ шууд бэелүүлэн, империалис эзэрхэг һэ-дэлгэнүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэжэ, ма-най орон дотор коммунис байгуулал-та эрхилхын тула таарамжатай байхаар гадаадын оршон бай-дал хангана, социальна, на-циональна талаараа сүлөөр-хын түлөө бүхы арадуудай ам-жалтатайгаар тэмсэхэдэнь туһална. Советскэ Союз саашадаашье Азиин, Африкын, Латиин Америкын һая тогтоһон сүлөөтэ гүрэнүүдтэй хани барисаагаа, харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлхэ байха.

Дэлхэйн социалис байгуулалта со-циализмын, коммунизмын замаар дабшажа байгаа тэгшэ эрхэтэ, сү-лөөтэ арадуудай хани нэгэдэл хадаа уласхоорондын революционно хүдэ-лөөнэй асари ехэ туйлалта мүн. Со-циалис оронуудтай аха дүү ёһоной харилсаа хүгжөөлгые, ажахын нии-тэ-политическэ, соёл гэгээрэлэй бү-хы һалбаринуудаар үргэн харилсаа холбоо байгуулгые КПСС, бүхы со-вет арад өөрынгөө уялгада тоолоно.

КПСС интернациональна ёһоор һа-налаа нэгэдэлгын агууехэ тугые дээрэ үргэжэ ябадаг тулада, бүхы дэлхэйн коммунистнуудай, үргэн олон ажалшадай дунда тон хүндэтэй, найдабаритай, алдар солотой болон-хой.

Советскэ Союзай Коммунис парти пролетарска интернационализмын гол ёһонуудые, аха дүү партинуу-дай хамтадаа тодорхойлон зохёоһон түүхэтэ документнүүдые —1957 оной Деклараци ба 1960 оной Мэ-дүүлгые үндэһэ болгон, коммунист-нуудай нэгэдэл ба эмхидэлые улам бэхижүүлхын түлөө оролдосотой эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Манай парти эб найрамдалай, демократиин, на-циональна бэеэ дааһан байдалай, социализмын түлөө, пролетарска ин-тернационализмын эбдэршэгүй гол ёһоной үндэһөөр коммунис ба хү-дэлмэришэнэй хүдэлөөнэй нэгэдэл улам бэхижүүлхын түлөө тэмсэлэй шухала асуудалнуудые зүбшэн хэл-сэхын тула бүхы коммунис парти-нуудай уласхоорондын зүблөө зарла-ха гэһэн хараа бодолоо урда мэтээр баримталан бэелүүлхэ байха. Марк-сизм-ленинизмдэ үнэн байха, оппор-тунизмын али бүхы үзэгдэлнүүд ту-шаа ленинскэ ёһоной эбсэшэгүй ха-раа бодол баримталха, социалис ха-ни нүхэсэлтэ оронуудай нэгэдэл ба аха дүүгэй харилсаа холбооё, дэл-хэйн коммунис болон хүдэлмэришэ-нэй, национально-сүлөөрэлгын хүдэ-лөөе нягтаар эмхидхэн жагсааха гээ-шэ эб найрамдалай, демократиин ба национальна бэеэ дааһан байдал бо-лон социализмын амжан мандаха за-маар, бүхы хүн түрэлтэнэй ерээдүйн гэгээн гэрэлтэ байдал—коммунизм тээшэ дабшажа ябаа арадуудай шэнэ илалтануудые туйлаха ашэ нүхэсэл болохо гэжэ коммунистнууд, бүхы совет хүнүүд тоолоно.

Шэнэ общество байгуулха хэрэгтээ манай ороной туйлаһан илалтанууд, дотоодын болон гадаадын полити-кын талаар туйлаһан амжалтанууд — совет арадай баатар габьяата ажалай, Коммунис партиин асари ехэ эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэл-мэриин үрэ дүн болоно. Революци-онно теорёор зэбсэгжэһэн, общест-вын хүгжэхэ гурим ёһые бүрин мэ-дэдэг ленинскэ партиин хүтэлбэри, тэрэнэй эмхидхэхы, залан ударида-даг ажал ябуулгань манай байгуу-лалтын илагдашагүй хүсэн, комму-низм байгуулгын түсэбүүдые ам-жалтатайгаар бэелүүлхэ ашэ нүхэ-сэл болоно гэжэ совет хүнүүд тоо-лоно. Арад зон өөрынгөө партида, тэрэнэй ленинскэ хүтэлбэридэ заха хизааргүй ехээр этигэдэг. Манай парти арад түмэнэй зохёон байгуул-хы түгэлдэр хүсэндэ ехээр этигэнэ, тэрэнэй аша туһада алба хэхэ ун-дэһэн эрилтэ бэелүүлнэ, энэниие бүхы ажал ябуулгымнай гол удха гэжэ тоолоно.

Коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулгын үедэ, ниитын үйлэдбэ-ри ба ажабайдалай бүхы һалбари-нуудтахи шэнэдхэлгэнүүдэй угаа ехэ далайсатай болоно байхада, совет обществын хүтэлбэрилхы, залан уда-ридагша хүсэн байһан Коммунис партиин үүргэ ба удха шанар бү-ри ехэ болоно. Ажахын ба соёл гэ-гээрэлэй зорилгонуудые амжалта-тайгаар дүүргэлгын түлөө партиин бүхы организацинуудай харюусал-га улам дээшэлнэ. Экономикын бо-лон соёл культурын бүхы һалбари-нуудта партиина хүтэлбэреэ шан-гадхаха гээшэ манай агууехэ хэрэ-гэй амжалта туйладаг ашэ нүхэсэл болоно.

Манай партиин суртал бодолой, эмхидхэлэй талаараа тон бата жаг-саалтай байдагынь, марксизм-лени-низмдэ үнэн байдагынь, коммунизм байгуулхын тула тэрэнэй хэдэг бү-хы хүдэлмэриие эмхидэлтэй, таһал-гаряагүй, эрдэм ухаанай үндэһэ ба-римтатай болгодог асари ехэ ажал ябуулгань совет хүнүүдые, хилын саанахи манай олон ханинарые гүн ехээр баясуулна, зоригысень бада-руулна.

Партиин бата нягта нэгэдэл, Ле-нинэй захяа заабаринуудта тэрэнэй хэлбэришэгүй үнэн байдагые КПСС-эй Центральна Комитедэй октяб-риин 14-нэй Пленум эли тодоор ха-руулаа.

Партимнай агууехэ нэгэ гол зо-рилго бэелүүлгэдэ олониитын зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлые нэгэд-хэхэ, залан ударидахадаа, тодо мэр-гэн компасые — марксистско-ле-нинскэ сэсэн теориие хүтэлбэри бол-гоно. Партимнай экономическа, по-литическэ, соёл гэгээрэлэй ажабай-далдахи орёо асуудалнуудые гүн гүнзэгыгөөр шэнжэлдэг, тиигэһэнэй үндэһөөр зүб шиидхэбэринүүдые гаргадаг байна. Ленинскэ парти ком-мунис байгуулалтын талаар субъек-тивизм, зүндөө бүтэхэ ябадал гаргал-гада тон дурагүй юм. Хубхай хоо-һон түсэблэлгэ, үндэһэгүй тобшо-лолнуудые гаргалга, бодото байдал-һаа таһарһан шиидхэбэринүүдые абалга, тиимэ ябуулгануудые хэдэг ябадал, һайрхалга, хооһон хубхай шаналга, зонхилолго захиралгаар да-шууралга, эрдэм наукын, бодото ажал хэрэгэй дүй дүршэлөөр бүридүүлэг-дэһэн юумые хэрэгсээдэггүй ябадал партида харша байна. Коммунизм байгуулхын тулада үүсхэл эдэбхи гаргаха, зохёон байгуулха хэрэгтэй. Энэмнай канцелярска арга методые, гансааран шиидхэбэри абалгые, оло-ниитын дүй дүршэл тоодоггүй яба-далые эрид буруушаана.

Партимнай ажал хэрэгээ ленинскэ ёһоор эмхидхэхыень, хододоо, ямар-шье ушарта арад зондоо түшэглэ-хыень, улад зоной хүсэндэ, ухаан бодолдо этигэдэг Ленинэй арюун эти-гэлые нангинаар сахидаг байхыень өөрынгөө кадрнуудта, бүхы комму-нистнуудта заана.

Партиин ажабайдал, ажал ябуул-гань В. И. Ленинэй тодорхойлон зо-хёоһон, олон арбан жэлэй түүхэтэ дүй дүршэлөөр тодоруулагдаһан ба баяжуулагдаһан гол заабаринуудаар, гурим ёһонуудаар тодорхойлогдоно. Хамтаараа хүтэлбэрилхэ гээшэ тэдэ гол заабаринуудай тон шухала зүй-лынь, партиин шалгармал зэбсэг, политическэ агууехэ баялиг болоно. Гол зорилгонуудые шиидхэлгэдэ олониитые эмхидхэжэ, хүсыень за-лан ударидажа шадаха, олон мил-лион зоной оюун бэлиг, эрдэм мэр-гэжэл, дүй дүршэлые нэгэдхэн эм-хидхэжэ шадаха гээшэ партиина хү-тэлбэриин хүсэн, илагдашагүйн ашэ нүхэсэл болоно.

Хамтын хүсөөр ударидаха ленин-скэ гол заабариие үндэһэ болгобол, партиин болон бүхы арадай улам урган бадаржа байгаа эдэбхи үүсхэ-лые залан ударидажа, хүгжөөжэ ша-дагдаха байна. Энэ гол заабарида түшэглэбэл, оршон байдалые зүбөөр шэнжэлжэ шадаха, туйлагдаһан ам-жалтануудые ухаансараар, үнэн зү-бөөр, һайзагайрангүйгөөр сэгнэжэ шадаха, дутуу дундануудые хара-ха, тэдэниие саг соонь зайсуулжа шадаха болоно.

Хамтаараа хүтэлбэрилгын гол ёһые хэлбэришэгүйгөөр сахиха гээ-шэ партиин хүдэлмэрилэгшэдһөө В. И. Ленинэй эридэг байһан тон шу-хала эрилтые бэелүүлхэ түрүүшын, зайлашагүй ушар болоно гэбэл: **«Энэ ангиин ухаалан бодогшо бүхы түлөөлэгшэдэй уни удаан, оролдосо-той нэтэрүү, олон янзын, бүрин тү-гэс хүдэлмэреэр политическэ орёо асуудалнуудые түргэн, зүбөөр шиид-хэхын тула шухала эрдэм bolbосо-рол, шухала дүй дүршэл,— эрдэм болбосорол ба дүй дэршэлһөө гадна — шухала политическэ мэдэрэл то-дорхойлон бүрилдүүлхэ хэрэгтэй».**

Партимнай генеральна хараа шу-гамаа бэелүүлэн, ганса нэгэ хүндэ шүтэлгын марксизм-ленинизмдэ харша, манай социалис байгуулал-тын уг удхада харша үзэл бодолые, ябуулгые сэхэ шууд, эбсэлшэгүй шан-гаар буруушаан тэмсэдэг байһан, буруушаан тэмсэжэ байна. Парти-мнай партийна, гүрэнэй хүтэлбэриин ленинскэ гол заабаринуудые бүхы ажал ябуулгадаа түшэглэн баримта-лна.

XX, XXI, XXII съездүүдэй шиид-хэбэринүүдые, КПСС-эй Программа бэелүүлхэ хэрэгтэ парти болон ара-дай шэнэ амжалтануудые туйлахын түлөө!

КПСС-эй хэлбэришэгүй ленинскэ генеральна хараа шугам сэхэ шууд бэелүүлхын түлөө!

(«Правдын» 1964 оной октябриин 17-ной түрүү бэшэг).

...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гирана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 248 (10616) 1964 оной октябриин 18, воскресени Сэн 2 мүнгэн

ЁҺОТОЙЛ ШАХАМАЛНУУД ДАА!

Алдарта Октябриин хүндэлэлдэ

«...тооткорм» трестын Улаан-...ын совхозой гахайшад байгша ...юһэн һарада 600 центнерһээ ...гахайнгаа шэгнүүрые нэ-... Энэмнай мянгаад гахайн шэг-...й адли болоно. Юһэ һара соо ...оной энэ үеынхиһөө 340 цент-... үлүү нэмэлтэ мяхан абтаһан ...

...нэ үдэрнүүдтэ совхозой гахайн ...һээ ашаа шэрэһэн автофурго-... Улаан-Үдын мяханай комбинат ... һубарилдана. Совхозой гахай-...ноябриин түсэбөөр гүрэндөө мя-...шаажа эхилээ ха юм. Энэ ажа-... 2-дохи отделениин гахайшад ...һаа һайн амжалта туйлаа. Тэ-... юһэ һара соо нэмэлтэ мяха ...түсэбөө 128,4 процент дүүргэ-... ...хадэ центнер гахайн мяханай ...нь үнэ 4 түхэриг 69 мүнгөөр ...һон байна.

Совхозой гахайшад К. И. Казазае-... П. Е. Абрамова, М. Сидорова гэг-... ажал хүдэлмэридөө оролдосотой-... хандажа, бултанһаа һайн дүн-гүүдые туйлаба. Капитолина Илла-рионовна Казазаева шахамал гахайн шэгнүүрые үдэр бүри 500 граммаар нэмээхэ уялгатай байбал, август һарада үдэр бүри 714 граммаар, сен-тябрьда—643 граммаар нэмээһэн байна. Мария Сидорова сентябрь һа-рада суудхэдээ гахайн шэгнүүр 575 граммаар нэмээгээ. Тэрэ 518 гахай харууһалдаг. Үнгэрһэн юһэн һарада тэдэнэй шэгнүүр бүхыдөө 17500 килограммаар дээшэлүүлбэ. Гахай-шан П. Е. Сидорова сентябрь һарын үдэр бүри гахайн шэгнүүр 563 грам-маар нэмээбэ. Тэрээндэ даалгагда-һан 615 гахайн шэгнүүр юһэн һа-рада бүхыдөө 17000 центнерээр дээ-шэлүүлэгдэбэ.

Совхозой гахайшад ямараар ажал-лахадаа гахайн шэгнүүрые иимэ ехээр нэмээнэ гээшэб? Тэдэнэй ажал-да ямар «нюуса» бииб? Нэн тү-рүүн гахайнуудай харууһалга һай-жаруулагдаһан, тэдэндэ элдэб янзын тэжээл үгтэнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Эн-дэхид шахамал гахайнуудые эдеэ-лүүлхэ, харууһалха гурим, зоотех-ническэ заабаринуудые нарин няг-таар сахидаг. Шахамалнуудай тэжээ-лэй рациондо хуурай биостимулятор, нативна биомицин оруулагдана. Эдэ-мнай тэжээлэй зүйлнүүдэй шанар ехээр һайжаруулдаг, шэнгэсэ һайн-тай болгодог гээшэ. Тиихэдэ шулуу нүүрһэнэй зүйлтэй минеральна тэ-жээл үгэдэг байна. Мүн гахайнуудта силос үгтэдэг байха юм. Гахайшан К. И. Казазаева кукурузын хуряаг-дахаһаа урид буурсагуудыень суг-луулаад, шахамалнуудтаа эдюулдэг байгаа. Эндэхи гахайшад оролдолго, ажаллалгын хүсөөр лэ иимэ илалта-нуудые туйлаба ха юм.

Зураг дээрэ: совхозой түрүү га-хайшад (зүүн гарһаа, наада талань) Е. Л. Сафронова, М. Т. Павлова, К. И. Казазаева, 2-дохи отделениин эрхилэгшэ С. А. Демин, бригадир В. К. Чулкова, гахайшан Г. А. Сам-сонова.

П. Гомбожаповай фото.

Украинын Совет Социалис Республикын ажалшадта

Фашис эзэмдэлгэһээ сүлөөрһөөр хорин жэл болоһо-ной ойтой дашарамдуулан, Украинын ССР-эй ажал-шадые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Вер-ховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет халуунаар амаршална.

Украиные немец-фашис булимтарагшадһаа хүсэд бүрин сүлөөлэлгэ—гитлеровскэ Германида эсэргүү совет арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дай-най үеын гайхамшаг түүхэтэ хэрэг болоно. Социалис Украинын хүбүүд, басагад манай Эхэ ороной эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлэй түү-хэдэ олон алдарта хуудаһануудые бэшэһэн байна.

Советскэ Союзай арадууд Эхэ оронойнгоо жабхалан һайхан ерээдүйн коммунис байдалай түлөө, фашизм-да эсэргүү тэмсэлдэ ами наһаа угэһэн эрэлхэг, баа-тар зоригто сэрэгшэд тухай, шэн габьяата бүхы тэм-сэлшэд тухай арюун тунгалаг дурасхаалые хододоо һанажа, дурдажа ябахал.

Совет Украина үнгэрһэн хорин жэлэй туршада соо алдарта замаар дабшажа, ороноо фашис эзэмдэгшэдэй үлөөһэн үнэһэ шандаруһаа, нүхэ һүбэһөө һэргээн бодхоогоо, дайнай ушаруулһан һүйдхэл һандаралые богонихон болзор соо усадхан зайсуулаа. Республи-кын промышленна үйлэдбэри дайнай урда тээхи үеынхиһөө таба дахин шахуу ехэ болгогдоһон, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехэ амжалтануудые туй-лаһан, эрдэм соёлоо урдань үзэгдөөгүй ехээр һалба-руулан хүгжөөһэн байна. Мүнөө Совет Украинын хүдэлмэришэд, колхозниигууд, интеллигенци манай орон доторхи коммунис байгуулалтын агууехэ хэрэг-тэ зохихо хубитаяа оруулжа байнхай.

Коммунизм байгуулгын асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ Украинын ажалшадай ехэ, шэнэ амжал-тануудые туйлахыень хүсэнэбди.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

КУБЫН ПРЕЗИДЕНТ МОСКВАҺАА МОРДОБО

Кубын Республикын президент Освальдо Дортикос Торрадо түрэл ороноо бусахаяа октябриин 17-до Москваһаа мордобо. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын уряа-лаар тэрэ Москвада хани ёһоор аяншалжа ерэһэн байгаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косы-гин, нүхэд Г. И. Воронов, Н. В. Подгорный, СССР-эй Министрнүү-дэй Соведэй Түрүүлэгшын ор-логшо И. Ф. Ломако болон бусад Кубын Республикын болон Со-ветскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар гоёон шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэһээ хүндэтэ айл-шаниие мордохуулаа.

Кубын Республикаһаа Совет-скэ Союзда байдаг элшэн сайд болон бусад мордохуулагшадай дунда байлсаа.

Аэродром дээрэ хүндэлэлэй харуул табигдаһан байгаа. Ку-бын, СССР-эй гүрэнэй гимнүүдэй аялгань зэдэлээ, нациин артил-лерийскэ салют үгтөө.

А. И. Микоян Освальдо Дорти-кос хоёр аэродром дээрэ үгэ хэ-лээ.

(ТАСС).

ӨӨҺЭДЫН ЦЕХТЭЙ БОЛОБО

Ямар нэгэ бага заһабарилга ...ын тула заводой гол цехүүдтэ ...ха ушар энээнһээ урда яһа-... олон үзэгдэдэг һэн. Продук-... үйлэдбэрилдэг гол цехүүдэй ...мэришэд сүлөөгүй байха гү, ...ы нариндаа хэрэгтэй деталь ...ые байха. Тиимэһээ Улаан-...ын судна заһабарилгын заво-... главна механигай таһагай ...мэрилэ элдэб бэрхэшээл то-...долог, түхеэрэлгэнүүдтэ саг ...нь хэрэгтэй заһабари хэхэ ар-...гүй байгаа.

Саашадаа иимэ байдалтай эб-... гү, али өөрынгөө хүсэ шада-... хэрэгтэй цех бариха гэһэн ...дал түс таһагай коллективэй ... табигдаһан юм. Заһабарилга ... өөрын цехтэй болохо гэжэ ...мэришэд шиидэбэ. Тээд ...һан, зүбшэһэн хэрэгээ бо-... дээрэнь бэелүүлхэнь тиимэ-... бэлэн бэшэ. Хүдэлмэришэд ... һайнаар мэдэрһэн, ...өө хүсэ шадалаар бүтээ-...һанаа мэдүүлһэн юм.

Газар малтагшад, шулуушад, ...шо дархашуул, хабсаргаг-..., электригүүд бултадаа шэнэ ... барилгада хабаадалсаха, тэ-... байшантые зундаа бодхоо-... гэхэ, октябриин нэгэ бо-... түхеэрэлгыень хабсаргаха ... уялга абаа һэн. Нигэжэ ... хүдэлмэриин хаһа саг эхилээ һэн. Барилгын бүхы ажал болзорһоон урид, һайн шанар-тайгаар бүтээгдэһэн юм. Урдань хооһон байһан газарта томо, ун-дэр һаруул, ууралаар дулаасуу-лагдадаг, шэнэ түхеэрэлгээр хан-гагдаһан цех түмэр-бетоноор ба-ригдаа. Өөрынгөө гараар бүтээг-дэһэн цехтээ хүдэлмэришэд һая-хан ажаллажа эхилбэ.

Энээнһээ урда заһабарилгын бригаданууудай хүдэлмэришэд за-водой ондо ондоо цехүүдтэ хүдэл-дэг байгаа һаа, мүнөө өөрын цех-тэй болоо, хэрэгтэй түхеэрэлгээр хангагдаа. Мүн эндэнь улаан булан түхеэрэгдээ, туһалбариин ажахы, конторо бии юм. Нүхэр Д. Г. Васинай модошо дархашуу-лай, Ф. И. Довгань гэгшын электригүүдэй, И. Е. Филиппо-вэй даадаг слесарь-хабсаргагша-дай бригада барилгада эдэбхитэй-гээр хабаадалсаа. Заһабарилгын бригаданууд хэрэгтэй заһабари саг соонь хэхэ, гадна заводой түхеэрэлгэ капитальнаар заһаба-рилха аргатай болобо. Тэдэнэр һайндэрэй ажалай вахтада жаг-сажа, бүхы түхеэрэлгэнүүдые һайнаар харууһалха, хэрэгтэй заһабарилта саг болзор соонь хэ-хэ, машина, станогуудые таһал-гаряагүй һайнаар хүдэлгэхэ уялга абабад.

Д. БАЛДАНОВ.

Убэлжэлгэдөө бэлэн гүт?

ШАМДАХААР САГ ЕРЭЭ

«230» гэһэн тоонуудые бэшэһэ-найнгээ һүүлээр, Шэнэ Зам нюта-гай һүнэй фермые даагша нүхэр Гомбоев бодолгото болон, «Бира-гүйхэн лэ байна даа» гэжэ һанаһан янзатай. Үнэхөөрөөшье бираагүйл даа. һаамхай үнеэнһээ үдэрэй 3 литр һүн. Хэрбээ фуражна үнеэндэ абажа харабал, оройдоо хоёрхон литр болоно.

Иимэ байдалай тохёолдоходо фер-мые даагша болон һаалишад һанаа-шархажа, арбан хоногой туршада һү һаалимнай яахадаа аяар 100 лит-рээр доошолбо гээшэб гэжэ бодол-гото болохо ёһотой байгаа. Теэд тии-мэ юумэн байхагүй, фермынхид һа-наа амар һууһаар. «Намар болоожо, һү һаали доошолхошье зэргэтэй» гээд фермые даагша хэлэнэ. һү һаа-лиин эрид доошолжо захалһанай шалтагааниие энэ үндэһэ һууригүй үгэнүүдээр сагааруулха һэдэлгэтэй-шүүл Хяагтын үйлэдбэриин управ-лениин Тельманай нэрэмжэтэ кол-хоздо олон хэбэртэй. Колхозой бү-хы фермэнүүдтэ һү һаалга эрид доо-шолжо байна. Октябриин түрүүшын арбан хоногто аяар 500 литрээр доошолоо. Энэмнай колхозой бүхы һаалишадай абадаг һүнэй дүрбэнэй нэгэ хубиһаа ехэ болоно.

—Үнеэдтээ силос үгэнэ гүт?— гэжэ асуухада:

—Үшөө эртэ байна,—тээд Шэнэ Замдахи фермые даагша харюусана.

—Гидролизно аргаар һолоомо буйлуулагдана гү?

—Захалаагүйбди. Мүнөө бэлшээ-ридэ үнеэд садатараа эдеэлнэ. Үшөө литр һүндэ 200 грамм таряа талха-най зүйл үгтэнэ.

Иимэхэн тэжээлээр һү һааляа дээшэлүүлжэ шадахагүйбди гэжэ ойлгоногүй гээшэ гү?

Үнеэдтээ хэзээ силос үгэжэ за-халхаб, гидролизно аргаар хэзээ һо-лоомо буйлуулжа эхилхэб? Энэ асуу-далнуудта тодорхой харюу олохын аргагүй. Үнгэрһэн жэл фермэ бү-хэндэ һолоомо буйлуулагдадаг бай-һан юм. Энэ жэлдэ колхозой түб һууринда һолоомо буйлуулха түсхай цех бии болгожо, энэ тэжээлээ фер-мэнүүдтэ үдэр бүри зөөжэ байхаар хараалагдаһан байгаа. Теэд тон һаяхан фермэ бүхэндэ һолоомо буй-луулха гэжэ шиидхэгдэһэн. Шиидхэ-бэринүүд һэлгэгдэжэ, сагшье ошо-жол байна. Үнеэдтэ шэмэтэ тэжээл үгтөөгүй байһан зандаа.

Шэнэ Замдахи фермын малда си-лос зөөжэ эдюулхэнь бэрхэтэй. Си-лосынь аяар 70 километр холо юм. Мүн һолоомонышье 10—15 кило-метрэй зайда. Силос, һолоомо зөө-хын түлөө түсхай машина үгэжэ, тэжээл зөөхэ саг ерээ. Теэд энээн тухай хэншье һанаата болоногүй.

Дунда Бухэн гэжэ нютагай фер-мэ үүлтэртэ малай фермэ болгогдоо. Тэндэ дүршэлтэй мэргэжэлтэн нүхэр Борисов зоотехнигээр томилогдоһон байна. Нигэжэ малай үүлтэр һайжа-руулха асуудалаар ехэ хүдэлмэри хэхэ арга олгогдобо. Теэд шиидхэг-дээгүй асуудалнууд олон. Малай байранууд заһабарилагдаагүй, нё-дондо жэлэй наг шэбхэ һая зөөгдэ-жэ захалаа. Тугалай дал соо шииг-тэй, арилгагдаашьегүй. Хэды һайн арга боломжотойшье һаа, мүнөө бо-лотор хэмэл һү бэлэдхэнэгүй, һолоо-мо буйлуулжашье эхилээгүй бай-һаар.

—Түхеэрэлгэмнай мүнөөшье хү-дэлхөөр бэлэн болонхой,—гээд һо-лоомо буйлуулхаар томилогдоһон А. Сакуро хөөрэнэ.

Энэ хүдэлмэриин нитэрээ удаа-руулагдаһанай гол шалтагааниинь эмхидхэлэй хүдэлмэриин муугаар табигдаһанһаа болоно. Мүнөө боло-тор хэншье фермые даагшаар томи-логдоогүй байһаар. Колхозой главна зоотехник нүхэр Черниговский хирэ хирэ болоод лэ фермэ ерэдэг бай-башье, ажал хүдэлмэридэ ямаршье хубилалта болоногүй.

Үүлтэртэ малай фермэдэ һолоомо буйлуулха хоёр түхеэрэлгэ бии юм. Теэд хоёрдохинь заһабарилагдаагүй. Энэ хоёр түхеэрэлгэ һайнаар хүдэл-гөө һаа, шэмэтэ тэжээлээр фермын үнеэдые гүйсэд хангаха арга бии.

Колхозой малшадай ажаһууха гэрнүүд гүйсэд һайнаар заһабари-лагдаагүй. Жэшээлхэдэ, Шэнэ За-май фермын һаалишан Э. Басаева-гай һуудаг гэрэй поголок нээшэн дээ-рээ унашанхай, гэртэнь хүнэй ажаһууха, амархын аргагүй хүйтэн. Фермэнүүд дээрэ радиоприёмнигшье байхагүй, банинуудшье хүдэлнэгүй.

Убэлэй хүйтэн ойртожо, хаһ уулануд дээгүүр саһан унажа эхи-лээ. Хэрбээ мүнөө убэлжэлгэдэ һай-наар бэлэдхээгүй һаа, хожомдожо-шье болохо, ниитын алууһа мал хо-хидолдошье орожо болохол.

В. ОРЛОВ, манай корр.

ХЭЗЭЭ ЗАҺАГДАХА БАЙРАНУУД БЭ?

Хориин үйлэдбэриин управлениин Чисаанын совхозой 2-дохи фермын эбэртэ бодо мал жэл бүри фермынгээ түб һууринһаа 60—70 километр хо-ло Бугата, Хохюурта, Шара Жалга гэжэ нютагуудта үбэлжэдэг юм.

Дурсагдаһан нютагуудай малай байранууд дээрэ 1935—1936 онуу-дай үеэр малшадай гэрнүүд баригда-һан юм. Теэд тэрэ сагһаа хойшо тэрэ гэрнүүдэй хажууда хүнэй гар хүр-гэгдөөгүй гэхэдэ, юрэдөөшье алдуу болохогүй. Гэрнүүдэйнь хушалта ум-хиржа, огторгойһоо ороһон бороо, са-һан тэрэ зандаа шахуу шала дээ-рэнь адхаршадаг болоо. Гэрнүүдэй ханануудай хубхэн баһал умхирөөд, һалхи шуурган шууяжа байха юм. Зарим гэрнүүдэй үүдэнүүд гажажа, хүсэд һайнаар хаагдахаашье боли-шонхой. Сонхонуудайнь рама, шэл эбдэршэнхэй. Энэ нютагуудай малай байранууд дээрэ нэгэшье бани бай-хагүй. Малшадай ажабайдалай эрил-тэнүүдые хангаха талаар ямаршье хүдэлмэриин хэгдэдэггүйдэ халагла-маар.

Дээрэ хэлэгдэһэн нютагуудтахи малай байранууд — дэл. хашаа хо-рёонууд мүн лэ заһабарилагдаагүй байһаар. Шара Жалга нютагта 2—3 гүүртэ мал үбэлжэдэг юм. Тэндэхи нэгэ далай потологынь умхирөөд унашанхай, ханануудыншье хүйтэ барихаа болишонхой.

Совхозой болон фермын түб һуу-ринуудһаа холын гүүртэнүүдэй ма-лай, малшадай байранууд итэрээ хуушарһан, һандарһан байжа болоо гээд һанагдажа болохо. Угы даа, тии-мэ бэшэ. 19 километр зайтай Ожор-һото нютагта залуу малай гүүртэ байдаг. Тэндэхи малай байрада ямар-шье заһабари хэгдэхээ болиһоор уни-нэй. Мүн Сагаан Нуур гэжэ газар-тахи һүнэй фермын байра иимэрхүү байдалтай. Энэ фермын дэргэдэ шэнэ худаг малтагдаһаар хоёр жэл болобо. Теэд мүнөө болотор хүдэлжэ эхилээ-дүй. Энээн тухай һаалишад совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ нэгэнтэ бэшэ дуулгаһаншье байха. Мүн совхозой хониной үбэлэй байранууд заһабари-лагдаагүй зандаа.

Убэлэй хүйтэн газаа орожо ерэбэ. Эндэхи малай үбэлжэлгын байранууд хэзээ заһагдаха, бэлэдхэгдэхэ юм? Энэ асуудалда совхозой 2-дохи фер-мын эрхилэгшэ В. Р. Санжимитыпов харюусаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ, хүдөө бэшэгшэ.

1965 ОНДО 120 МЯНГАН ЦЕНТНЕР ГАХАЙН МЯХА ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА ГЭХЭ ГҮ, АЛИ МҮНӨӨНЭЙХИҺӨӨ 3-4 ДАХИН ЕХЭДХЭХЭ ГЭЭШЭ РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ ДАЙШАЛХЫ ЗОРИЛГО

Буряадай АССР-эй колхоз болон совхозуудай гахайшадай социалис уялга

Республикын колхоз, совхозуудта гахай бүри олоор үсхэбэрилхэ, гахайн мяха улам элбэгээр абаха асуудалнуудые бидэнэр, гахай үсхэбэрилгын талаар республиканска зүблөөндэ хабаадагшад—гахайн фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, зоотехнигүүд, ветеринарна врачнууд, колхозуудай түрүүлэгшэнэр, совхозуудай директорнүүд, үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай болон парткомуудай секретарьнуудай хабаадалгатайгаар али бүхы талаһаань зүбшэн хэлсээбди, тэрэшэлэн тусхай мэргэжэлдэ оролхо зарим асуудалнуудые хаража үзөөбди. Энээнтэй дашарамдуулан, гахай саашадань бүри олоор үсхэбэрилгэтэй холбоотой зорилгонуудые бэелүүлхэ бодото хэмжээнүүдые хараалаабди.

Совет арадай улам ургажа байгаа хэрэглэмжые бүри хүсэдөөр хангахын тулада мал ажалай продукциие, илангаяа мяха жэлһээ жэлдэ улам бүри элбэгээр абадаг болохыень хүдөөгэй ажалшадые партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство ехээр уряална. Үхэрэй мяха, хониной мяха элбэгээр абажа худалдахатай хамта, энэ дайшалхы зорилго шиидхэлгэдэ гахайн мяхан ехэ һуури эзэлхэ ёһотой. Гахай үсхэбэрилгэ ажахын эгээн лэ ашагтай, түргэнөөр мяха элбэгээр абажа болохоор һалбари гэжэ мэдээжэ. Гахай үсхэбэрилгые зүбөөр эмхидхэбэл, хямда сэнтэй мяха түргэнөөр элбэгжүүлжэ болохо байна.

Гахай үсхэбэрилгэдэ, гахайн мяха абаха хэрэгтэ һүүлэй жэлнүүдтэ манай республикын олон ажахынууд ехэ анхарал хандуулдаг болоо. Республика дотор бүхы гахайнуудай тоо 1959 ондо 52,2 мянган толгой байгаа һаа, 1963 ондо 74 мянган толгой хүрэтэрөө олон болоо. Колхоз, совхозуудай худалдадаг гахайнуудай тоо мүн энэ үе соо 40,2 мянган толгойһоо 80,8 мянган толгой хүрэтэр олон болоо. Тиин гахайн мяха абалга 27 мянган центнерһээ 45 мянган центнер хүрэтэр нэмээ. Шергинскэ совхоз мүнөө жэлдэ гүрэндэ 24000 центнер гахайн мяха худалдаха. Мүнөө үедэ совхоз 12 мянга шахуу гахайтай, тэдэнэй 1200 үлүүтэйнь үсхэбэридэ үлөөгдэхэ, мүн нэгэ түрүүлээд худалдагдаха эхэ гахайнууд болоно. Тэрээнһээ гадна үшөө 1500 залуу эмэ гахайнууд ороондо оруулхын тулада илгагданхай. Ерэхэ жэлдэ гүрэндэ 24 мянган центнерһээ бага бэшэ гахайн мяха худалдахын тулада совхозой коллектив бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай. Оймороой совхоз 1145 центнер гахайн мяха гүрэндэ худалдаа, мүнөө ажахыда 517 үсхэбэридэ үлөөгдэхэ, мүн 354 нэгэ түрүүлээд худалдагдаха эхэ гахай бии, үшөө 400 залуу эмэ гахай ороондо оруулхын тулада шэлэн олдоһон байха юм. Совхоз ерэхэ жэлдэ 15 мянгаһаа үсөөн бэшэ поршоонхо абаха зорилго урдаа табинхай. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз гахай муу бэшээр үсхэбэрилдэг, энэ жэлдэ 1065 центнер гахайн мяха гүрэндэ худалдаа. Мүнөө совхоздо 2304 гахай, тэрэ тоодо үсхэбэрилгэдэ үлөөхэ, мүн нэгэ түрүүлээд худалдаха 1000 эхэ гахай бии. Улаан-Үдын управлениин «Маяк», Зэдын управлениин «Мир», Мухар-Шэбэрэй управлениин «Искра» болон «Дружба», Хяагтын управлениин «Родина» колхозууд нилээд ехэ гахайн мяха худалдаа.

Хүдэлмэриин эрхим жэшээ харуулдаг, поршоонхонуудые түлжүүлхэ, гахай шахаха, эхэ гахайнуудые искусственнаар үрэжүүлхэ талаар үнэн сэхээр, шэн зориготойгоор ажаллажа, һайн үрэ дүн туйлаһан бэрхэ гахайшад республика дотор урган гараа. Тэдэнэй тоодо 1963 ондо 614, мүнөө жэлдэ 746 поршоонхо абажа түлжүүлһэн Ойморой совхозой гахайшан П. Н. Родовикова, 1963 ондо 529, энэ жэлдэ 488 поршоонхо абажа томо болгоһон Шергинскэ совхозой гахайшан А. И. Оскорбина, нёдондо жэлдэ нэгэ эхэ гахайһаа 15,8 поршоонхо, энэ жэлэй 9 һара соо 12 поршоонхо абажа түлжүүлһэн республиканска туршалгын станциин үйлэдбэриин ажахын гахайшан Г. Г. Рахвалова, энэ жэлдэ нэгэ эхэ гахайһаа 13,5 поршоонхо абажа томо болгоһон Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой гахайшан А. С. Панькова, үнгэрэгшэ жэлдэ эхэ гахай бүриһөө 16,5, мүнөө жэлдэ 10 поршоонхо абажа түлжүүлһэн Улаан-Үдын управлениин Калининай нэрэмжэтэ колхозой гахайшан А. И. Федорова гэгшэд бии.

Шергинскэ совхозой техник-үрэжүүлэгшэ А. Ф. Орлов энэ жэлдэ 792 эхэ гахай, Мухар-Шэбэрэй управлениин «Победа» колхозой техник-үрэжүүлэгшэ В. А. Фалилеев 300 эхэ гахай үрэжүүлээ.

Баргажанай үйлэдбэриин управлениин XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гайхашан О. С. Гармаева мүнөө жэлдэ гахайнуудайнгаа шэгнүүрые 430 центнерээр дээшэлүүлээ, Хурамхаанай совхозой гахайшан З. О. Чагдуров 780 центнер амидын шэгнүүртэй 1152 гахай энэ жэлдэ шахажа гүрэндэ худалдаа, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой гахайшан Ф. Ф. Сидорова залуу гахайнуудые томо болгоходоо, тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 335 граммаар нэмээдэг байгаа, Саяанай совхозой гахайшан С. Ш. Ангарова залуу гахайнуудай тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 320 граммаар дээшэлүүлээ, «Скотооткорм» гэжэ трестын Улаан-Үдын совхозой гахайшан К. И. Казазаева шахамал гахайнуудые харууһалхадаа, тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 681 граммаар нэмээжэ шадаа.

Гахайн фермэнүүдые даагшанар болон бригадирнууд: Шергинскэ совхозһоо нүхэр Д. Н. Буянов, Ойморой совхозһоо нүхэр А. И. Нелюбин, Улаан-Үдын управлениин «Маяк» колхозһоо нүхэр П. С. Кулаковский, Зэдын управлениин «Мир» колхозһоо нүхэр П. А. Гончаров, «Эрдэм» совхозһоо И. Ц. Доржиев, Саяанай совхозһоо нүхэр Д. Х. Даданов болон бусад олон нүхэдүүд һайнаар хүдэлмэрилнэ.

Республикын колхоз, совхозууд гахай олоор үсхэбэрилхэ, гахайн мяха эрид ехээр элбэгжүүлхэ баялиг арга боломжотой гэжэ түрүү гахайшадай хүдэлмэриин дүй дүршэл харуулжа үгэнэ. Гахай олоор үсхэбэрилгэ, гахайн мяха элбэгжүүлгэ яахадаа бүришье шухала болоноб гэхэдэ, гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө олон ажахынууд жэлһээ жэлдэ дүүргэдэггүй.

Гэбэшье, гахай олоор үсхэбэрилхэ хэрэгтэ олон ажахынууд болон управленинүүдтэ мүнөө хүрэтэр зохихо анхарал хандуулагдадаггүй, гахайн мяхан багаар абтадаг байха юм. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй совхоз энэ жэлдэ ойроодоол 173 центнер гахайн мяха худалдаа, энэнь жэлэй эхинһээ хойшо худалдаһан бүхы мяханайнь 3,2 процент болоно. Онохойн совхоз 207 центнер гахайн мяха худалдаа, энэнь 1964 ондо бүхы дээрээ худалдагдаһан мяханайнь 6 процент болоно бшуу. Хүгжэнги тараан ажалтай иимэ томо ажахынууд бологшо Улаан-Үдын управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», Мухар-Шэбэрэй управлениин Заганай, XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Рассвет», Ленинэй нэрэмжэтэ, Хяагтын управлениин «Дружба» колхозууд гахайн мяха тон багаар худалдаһан байна. Жэлэй эхинһээ хойшо бүхы дээрээ Улаан-Үдын управлениин ажахынууд ойроодоол 2670 центнер, Түнхэнэй управлениин—1545 центнер, Хяагтын управлениин—3400 центнер мяха худалдаа. Бидэнэр мяха саашадаа бүри элбэгээр абахые, тиигэжэ орон дотор хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо хэрэгтэ өөрынгөө туһа нэмэриие оруулхые хүсөө гэээшэ һаа, иимэ байдалые тэсэжэ болохогүй, харин бидэнэр гахай ёһотойл һайнаар үсхэбэрилжэ, гахайн мяха элбэгээр абаха ёһотойбди.

Бидэнэр, республиканска зүблөөндэ хабаадагшад, гахай олоор үсхэбэрилхэ, гахайн мяха элбэгжүүлхэ манай арга боломжонуудые хаража үзөөд, 1965 ондо гахайн мяха бүри элбэгээр абаха зорилго табинабди, доро дурсагдаһан уялгануудые абанабди:

1. Энэ жэлдэ тараанай ургасын һайн байһан ушар республикын колхоз, совхозуудта тэжээлэй фонд шухала болохо соонь байгуулха арга олгоо. Тиин 1965 ондо 120 мянган центнерһээ бага бэшэ гахайн мяха, тэрэ тоодо Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта 36 мянган центнер, Кабанскын управлениин—27 мянган центнер, Хяагтын—17 мянган центнер, Улаан-Үдын—15 мянган центнер, Баргажанай—6 мянган центнер, Зэдын, Түнхэнэй, Хориин управленинүүдэй тус бүриин—5 мянган центнер, Яруунын управлениин—3 мянган центнер, республиканска хүдөө ажахын туршалгын станциин ажахыда 1000 центнер мяха абахын, гүрэндэ худалдахын түлөө тэмсэхэ хүсэд арга боломжо бии.

Гахайн мяха абаха талаар зарим ажахынуудые тусхай мэргэжэлдэ оруулха тухай ажахынууд болон управленинүүдтэ абтаһан шиидхэбэринүүдые бидэнэр хүсэдөөр һайшаанабди. Энэ хадаа гахай олоор үсхэбэрилхэ, гахайн мяха элбэгжүүлхэ хэрэгтэ энэ ажахынуудай гол анхарал хандуулха промышленна аргада үндэһэлэн гахай үсхэбэрилхэ эрхэ байдал бии болгохо байна.

1965 ондо дүүргэхээр бэедээ даажа абаһан ехэ уялгануудаа дүүргэлгэдэнь коллективүүдые али болохоор дэмжэхэ, тэдэндэ туһаламжа үзүүлхэ гээшэ бүхы гахайшадай, ажахынууд болон управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэрэ хүндын хэрэг болоно:

— Шергинскэ совхозой коллектив 24 мянган центнер гахайн мяха абажа худалдаха уялгатай;

— Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой коллектив 10 мянган центнер гахайн мяха худалдаха;

— Ойморой совхоз 12 мянган поршоонхо абажа, Шергинскэ совхоздо үгэхэ уялгатай;

— Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин Заганай колхозой колхознигууд 1965 ондо 4000 центнер, «Рассвет»—3200 центнер, «Родина»—3040 центнер гахайн мяха худалдаха юм.

Эдэ бүхы ажахынууд удаадахи 1966 ондо гахайн мяха хоёр-гурба дахин ехээр абаха зорилго табина. Жэшээлхэдэ, Шергинскэ совхоз 50 мянган центнер, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз 30 мянган центнер гахайн мяха абажа худалдахаар түсэблэнэ.

Мухар-Шэбэрэй управлениин Охин-Булагай совхозой, «Эрдэм» совхозой коллективүүд, Улаан-Үдын болон Хяагтын управленинүүдэй зарим колхоз, совхозууд үндэр уялгануудые абанхай.

Имагтал гахай шахадаг ондоо ажахынуудта үгэхын тулада поршоонхонуудые түлжүүлдэг тусхай мэргэжэлдэ зарим ажахынуудые оруулха гээшэ тон зүб гэжэ тоолонобди.

2. 1965 ондо гахайн тоо толгой олошоруулха, гахайн мяха үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхэ талаар абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө нэгэшье үдэрөөр хожомдонгүй иимэ шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, хэрэгтэй болохо эхэ гахайнуудые шэлэжэ, бултыень үрэжүүлхэ; эхэ гахайнуудай, түлжүүлэгдэхэ поршоонхонуудай, шахагдаха гахайнуудай байрануудые заһабарилжа бэлэдхэхэ; гахайн тэжээл буйлуулха түхеэрэлгэнүүдые бэлэдхэхэ; элдэб янзын тэжээлээр, тэрэ тоодо хэмэл һүөөр, антибиотигоор, гидропонно аргаар ургуулагдаһан ногоогоор бүхы түрэлэй гахайнуудые гүйсэдөөр хангаха; тобир һайн түл абажа, хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ, шахагдажа, түлжүүлэгдэжэ байһан гахайнуудай шэгнүүр ехээр нэмээхэ бүхы арга боломжонуудые гүйсэдөөр хэрэглэхэ. Республикын ажахынууд бүхыдөө 10 мянгаһаа доошо бэшэ үсхэбэридэ үлөөгдэхэ эхэ, 20 мянгаһаа доошо бэшэ нэгэ түрүүлээд тушааха эхэ гахайтай болохо ёһотой. Байгша оной дүрбэдэхи кварталда, 1965 оной июниин 1 болотор бүхыдөө 180 мянган поршоонхо абаха, тэрэ тоодо үйлэдбэриин управленинүүд:

Мухар-Шэбэрэй—47400
Кабанскын—30850
Хяагтын—26300
Улаан-Үдын—24600
Баргажанай—9200
Зэдын—8500
Түнхэнэй—8500
Хориин—8500
Яруунын—5000

Республикын туршалгын станци—1700 поршоонхо абаха.

3. 1965 ондо үсхэбэридэ үлөөгдэхэ эхэ гахай бүриһөө 14—15-һаа доошо бэшэ, нэгэ түрүүлээд тушаагдаха эхэ гахайһаа 5—6-һаа доошо бэшэ поршоонхонуудые абахын түлөө, түлжүүлэгдэжэ байһан поршоонхын шэгнүүр сүүдхэдэ 350 граммһаа, шахалганда табигдаһан гахайн шэгнүүр сүүдхэдэ 500 граммһаа доошо бэшээр нэмээхын түлөө бидэнэр тэмсэхэбди. Энэмнай манай республикын олохон гахайшадай туйлаһаншье, бултанай хүсэндэнь хүргэжэ шадахааршье зорилго гээшэ.

4. Тобир һайн түл абахын түлөө эхэ гахайнуудые һайнаар шэлэжэ, үрэжүүлгэдэ бэлэдхэжэ, тэдэниие саг болзортонь үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Ажахы бүхэн искусственна үрэжүүлгын һайнаар түхеэрэгдэһэн пункттай болохо, октябрь—ноябрь һаранuудта техник-үрэжүүлэгшэдые бэлэдхэхэ.

5. Гахайшанай ажал—хүнгэн бэшэ хүдэлмэри. Тиимэһээ энэ хүндэ хүшэр хүдэлмэриие, нэн түрүүн гахайн тэжээл бэлэдхэхэ, тэрэниие зөөхэ, гахайн байра сэбэрлэхэ хүдэлмэринүүдые оньһожоруулхын талаар ехэ ажал хэхэ хэрэгтэй. Энэ хэрэгтэ «Сельхозтехникын» отделенинүүд, колхоз болон совхозуудай механизаторнууд онсо анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Байгша оной дүрбэдэхи кварталда гахайн фермэнүүдтэхи хүндэ хүшэр хүдэлмэринүүдые оньһожоруулжа, гахайшадай ажал хүдэлмэриие ёһотоор хүнгэдхэхэ талаар бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэбди гэһэн уялга үйлэдбэриин управленинүүдэй, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд абана.

6. Энэ уялгамнай гахай үсхэбэрилгые түргэдхэхэ талаар хэгдэхэ ехэ хүдэлмэриин эхи захань болоно гэжэ бидэнэр мэдэрнэбди. Тиимэһээ саашанхи жэлнүүдтэ гахайн мяха бүри ехээр абадаг болохын түлөө 1965 ондо бэлэдхэлэй хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха хэрэгтэй. Ушар иимэһээ эхэ гахайнуудай тоо толгой бүри олошоруулха, хэрэгтэй болохо гахайн байрануудые түргөөр барихын түлөө тэмсэхэбди. Саашанхи жэлнүүдтэ гахай үсхэбэрилхэ түсэбтэйгөө тааралдуулан, ямар гахайн, хэды байрануудай хэрэгтэй болохые ажахы бүхэн мүнөөнһөө тодорхойлхо зэргэтэй.

7. Гахай үсхэбэрилхэ, гахайн мяха ехээр абажа, гүрэндөө худалдаха талаар абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө үйлэдбэриин управлени, колхоз болон совхозуудай, бүхы гахайшадай хоорондо социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди. Абаһан энэ социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэлгэ тухайдаа 1965 оной түрүүшын хахадай, мүн жэлэй гүйсхэлэй дүнгүүдээр мэдээсэхээр бидэнэр шиидэбэбди.

Гахайн мяха ехээр абажа гүрэндэ худалдаха талаар абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ бултадаа хабаадалсахые үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд, инженернүүдтэ, гахайн фермэнүүдэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ бидэнэр, республикын гахайшадай зүблөөндэ хабаадалсагшад хандаhабди.

Республика, үйлэдбэриин управлени болон ажахы бүхэнэй мяха абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэхэ хэрэг гахай үсхэбэрилгөөр абаһан социалис уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэһэнһээмнай бага бэшээр дулдыдаха зэргэтэй гэжэ бидэнэр мэдэрнэбди. Ушар иимэһээ маанадай баталан абаһан социалис уялгануудые хүсэндэнь хүргэхэ хэрэг үйлэдбэриин управлени, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, гахайн фермэнүүдэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй нэрэ хүндын хэрэг болоно.

РЕСПУБЛИКЫН ТҮРҮҮ ГАХАЙШАДАЙ, ҮЙЛЭДБЭРИИН УПРАВЛЕНИНҮҮД, КОЛХОЗ БОЛОН СОВХОЗУУДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ, МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ЗҮБЛӨӨН ДЭЭРЭ БАТАЛАГДАБА.

Байгша оной дүрбэдэхи кварталда, 1965 оной июниин 1 болотор бүхыдөө 180 мянган поршоонхо абаха.

1965 ондо гол эхэ гахай бүриһөө адагынь 14—15, нэгэ түрүүлхэ гахайһаа 5—6 поршоонхо абажа түлжүүлхэ.

Түлжүүлгэдэ байһан поршоонхо бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ 350 граммһаа, шахамалнуудай—500 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэ.

1965 ондо гахайн мяха абалга, тэрэниие гүрэндэ худалдалга дээшэлүүлхэ талаар Буряадай АССР-эй колхоз, совхозуудай, гахайн фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөнэй гурим

1965 ондо гахайн мяха абалга, тэрэниие гүрэндэ худалдалга эрид дээшэлүүлхэ талаар социалис мүрысөө эмхидхэхэ гэһэн республикын гахайшадай зүблөөндэ хабаадагшадай һайн һайхан үүсхэлые дэмжээд, КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет энэ мүрысөөнэй тусхай гурим баталһан тухайгаа соносхоно.

1. Социалис мүрысөөндэ колхоз болон совхозууд, гахайн фермэнүүдэй коллективүүд, колхоз, совхозуудай, мал шахадаг ажахынуудай гахайшад хабаадалсаха.

2. Иимэ дүнгүүдые туйлаһан ажахынууд болон гахайшад социалис мүрысөөнэй илагшад гэжэ тоологдохо гэбэл:

бүхы гахайнуудай, тэрэ тоодо гол ба нэгэ түрүүлээд тушаагдаха эхэ гахайнуудай, тоо толгой эрид олошоруулһан, нэгэ түрүүлээд тушаагдаха эхэ гахайнуудһаа эгээл олон поршоонхо абаһан, гахайн мяха үйлэдбэрилхэ, тэрэниие гүрэндэ худалдаха түсэб, даабаринуудые һайн дүнгүүдтэйгээр дүүргэһэн, мүн гахайн мяханай өөрынь үнэ хямдаруулһан ажахынууд болон гахайн фермэнүүдэй коллективүүд;

харууһалдаг бүлэг гахайнуудһаа 700-һаа доошо бэшэ поршоонхо, гол эхэ гахайһаа—12, нэгэ түрүүлээд тушаагдаха эхэ гахайһаа—6-һаа доошо бэшэ поршоонхо абажа түлжүүлһэн гахайшад;

түлжүүлэгдэжэ байһан поршоонхонуудай толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 400 граммһаа доошо бэшээр нэмээһэн, 1000-һаа доошо бэшэ поршоонхонуудай толгой бүриие дунда зэргээр 35 килограмм шэгнүүртэйгээр шахалганда тушааһан гахайшад;

750-һаа доошо бэшэ гахай шахажа, шэгнүүрыень сүүдхэдэ 400 граммһаа доошо бэшээр нэмээжэ шадаһан гахайшад;

эгээл олон эхэ гахайнуудые искусственна аргаар үрэжүүлээд, тэдэнээ бултыень хээлитэй болгожо шадаһан техник-үрэжүүлэгшэд.

3. Социалис мүрысөөндэ илагшадые иигэжэ урмашуулха гэбэл:

колхоз болон совхозуудта:

КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Советэй дамжуулгын Улаан туг. 150 түхэриг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар барюулагдаха;

Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерствын, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой дамжуулгын Улаан туг 100 түхэриг хоёрдохи мүнгэн шантайгаар барюулагдаха.

гахайн фермэнүүдэй коллективүүдтэ:

нэгэдэхи мүнгэн шан—100 түхэриг;

хоёрдохи мүнгэн шан—75 түхэриг;

гурбадахи мүнгэн шан—50 түхэриг.

Иимэ шангуудта хүртэһэн гахайн фермэнүүдэй коллективүүд КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Советэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаха.

гахайшадта:

нэгэдэхи 5 шан—Москвада ошожо, Арадай ажахын туйлалтануудай выставкэ хараха түлөөһэгүй путёвко;

хоёрдохи 10 шан—амаралтын байшанда ошохо түлөөһэгүй путёвко;

гурбадахи 15 шан—гарай час.

Иимэ шангуудта хүртэһэн гахайшад Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерствын, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаха.

Ажалдаа һайн дүнгүүдые туйлаһан гахайшадта «Республикын эрхим гахайшан» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдохо, мүн «Социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэ» гэһэн значок барюулагдаха.

Социалис мүрысөөндэ илаһан ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэ:

урмашуулгын табан шан—үнэтэ бэлэгүүд:

социалис мүрысөөндэ илаһан бүхы ажахынууд, гахайшад «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй хуудаһануудтахи республиканска Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэхэ.

4. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүд жэлдэ хоёр дахин—1965 оной июлиин 1-нэй, декабриин 31-нэй дүнгүүдээр согсологдохо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шергинскэ совхозой гахайшан Н. С. Будаев шахамалнуудайнгаа хажууда.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЭЛҮҮР ЭНХЫЕ ХАМГААЛАГША

ҺАЙН ХҮН ҺАНААГААРАА

...гламжишан, колхозник, алба... бүхэнэй тухай тогтоодhон ... сагай гэжэ байдаг. Углөө... алин 9 сагта хүдэлжэ за... удэшын 4—5 сагта дүүргэ... Энэ гурэнэй улгата... бүүлээр хүн бүхэн өөрынгөө ... амаргаг, дурата юумээ хэ... заа абаб даа. Тэдэ энэ заншал ... хүндэ зохидоггүй. Таг... хандаб? Хүдөөгэй врачи! Үшөөтэйн голоор тараhан ... отаранууд үдэртөө гүйл... уулзахан хүнүүлэ, хэн... ам эльгээха гэжэ найдуул... Леонид Петровичэй hанаан... Больницада хүндөөр үб... оронон эхэнэрэй үбшэнинь ... тэр танихаб гэжэ бодоhоор, ... болохо, галаа носоогоод, ... Москвагай почтоор ерэhэн ... «Рентгенологическая диагностика злокачественных новообразований» гэhэн ... атлас абажа хара... хаяулhан унгэтэ зураг ... болгодог шалзар харагда...

... үедэ ханада үлгөөтэй ча... үнин 12 саг болоhые ... Эхэнэрынь, больницын басаган ... бүхэ ноймоо оронхой хаб...

...амаржа унтаха юм байна» ... байнаар, больницадаа хаанаhаа ... ехэтэй трансформатор олохо ... хэндэ хандахаб, хэндэ бэ... эльгээхэб гээдшье бодол... тана.

...олон hанаа үнөөе толгойhоо ... ядаад, галаа унтаргаажа, хабтэрилдээ ороод, hаял дуурэ гэжэ байтарнь, үүдэ нээргэhэн мэтэ боло-бо. Буха нойртоо ороогүй хабтэhэн Леонид Петрович hуга харайн бодоод, үүдэ нээхэдэнь, больницын дежурна, сестра ерээ: «Тание телефондо Дээдэ-Бургалтайhаа дуудана, «Юпитер» хүргүүлжэ ябаhан булгаа» гэжэ hонооhон бэлэй. Юу болгоб хадаа, хэдэн хэлээд зогсобо.

— Ошожо байгты, мэнэ гэhээр ерэхэб,—гэбэ.

Ьэмэхэнээр хубсалаад, телефондо ошоходнь, Дээдэ-Бургалтайн наранлаагын гэрээ нэгэ эхэнэр турэжэ ядаад, зобожо байна, ерэжэ туhалыт гэжэ телефоноор гуйжа байба.

— Энэ дороо ерэхэб, хүлеэжэ байгты,—гэбэ Леонид Петрович «Юпитер» мотоциклаа дуужа, hүнинэ харанхые хүсэ хүсэтэр галаар соршуулан, Бургалтайн голоор үсэн hэн...

— Ягаашье амар жаргалгүй ажал гээшэб даа. Хэзээ врачнуудые хүсэдөөр эльгээжэ, Леонид Петровичые амаруулха юм, — гэжэ байжа үгэлhөөр больницын дежурна сестра улаанэ...

Бургалтайн участогай врач Леонид Петрович Пироговскиин тухай магай хуйлдэн, баяр гансахан «Мир» колхозой гэшүүдтэй орогдог бэшэ. Мүн аймагай центр Петропавловкаhаа хүнүүд эмшэлүүлхэеэ ерэдэг болонхой.

Юугээрээ тиимэ ехэ суута гараба гээшэб?

— Леонид Петрович манай Бургалтайда хоёрхон жэл хүдэлжэ байбашье, яhала ехэ юумэ хээ,—гэжэ нютагай зон омогорходог болонхой. — Рентген-кабинет бии болоо. Электрын хүсөөр эмшэлхэ түхеэрэлгэнүүд тодхоогдоо. Кварц, парафинаарше арганжа захалаа.

— Манай Леонид Петрович гурбан врачай оронда гансаараа ажаллана. Залуу хүн халаал тэсэнэ гээшэ гү даа. Одооншье хүдөөгэй врачуудай салин хүлhэ намажа, врач торгоор болохо юм даа,— гэжэ энэ эмшэнэй больницын хүдэлмэрилэгшэд хэлэжэ байгаа hэн.

— Манайшин участок далай ехэ юм. 56 отара, hаалиин 6 гүүртэ байдаг. Бухэйбэ 4200 хүн ажаhуунаг. Элүүр аргалжа элүүр энхэ байнуулха хэрэгтэй,— гэжэ Леонид Петрович манадта хөөрэнэ.

Ханада үлгөөтэй карта дээгүүрэ ябаhанаа тэмдэглэжэ оробо. Стол дээрэ табиатай журналаа нээжэ, хэдэн гүүртэдэ хэрэгтэй эмүүдые бэшэнэ хабартай.

Энэншье зүб. Үбшэнние hайса hэргылжэ шадабал, үбшэтэ хүнүүд үсөөн байха юм. Энээн тушаа Леонид Петрович ехэ юумэ хэдэг байба. Улад колхозой дунда элүүр энхэ тухай лекци уншадаг, тусэхай санбюллетень гаргажа, хүнүүдэй олон суглаадаг газарта үлгэдэг. Бригада, гүүртэ, отара дээгүүр медицинскэ аптечкэнүүдые бии болгожо, hайн дураараа хүдэлхэ эдэбхитэдые hургадаг. Тэдэнэрэй хүсөөр хүнүүдтэ медицинскэ түрүүшын туhаламжа үзүүлдэг заншалтай. Бухы томо фермэ, гүүртэ, отаранууд тиимэ эдэбхитэдтэ аптечкэ даалгатзантай.

дажа үгтэнэ. Үбшэлhэн хүн бүхэн hайса эдэгээжэ амбулаториин нарин хиналтада абтадаг гуримтай.

— Хүнгэн машинатай hаа, ажалнай бүришье урагшатай ябаха hэн. Мүнөө мотоциклаар гүүртэ, отара дээгүүр ябахада хүнүүдые тарихаа сестрае, аптекэ абажа гарахаа абтагдиэнэб. Тиимэhээ олон ушарта хоолын гүүртэ дээрэ өөрөө таригша хэжэ, сагаа бараха баатай болгоо... Тэд үбэлэй хүйтэндэ мотоцикл... лаар ябаха аргагүй болоходоо адаа... гадаха, мори тэргээр замжаха бадаг... болгодоггүй,— гэжэ Леонид Петрович үнэн саяхалhаа хөөрэнэ.

Врачай эрилтэшье зүйтэй. Иланаа мүнөө гансаараа ажаллажа байгаадань туhалхаар лэ гээшэ.

Леонид Петровичэй стол дээрэ «Атлас кольпоскопии» гэhэн гаршагтай Бухарестhээ абтаhан ном харагдана.

— Посылтоорын хэлэн магазинтай холбоотой. Демократическа гурэнүүдтэ, манай орон дотор гарадаг медицинскэ журналнуудые захижа абадагби. Иимэ шэнэ литература харагүйдөө аргагүй байдаг,— гэжэ тэрэ hони hонин ном харуулжа хөөрэнэ.

Урагшаа hанаатай, хайшан гэбэл хүнүүдэй үбшэниие зүбөөр танихаб, hайнаар аргалхаб гэжэ оролдожо ябадаг хүн байна гэжэ Леонид Петровичые хараhаар лэ ойлгохоор. Тэдэ хэhэн бүтээhэн юумээрээ тэрэ hанаагаа амардаггүй, урагшаал тэгүүлдэг

— Хэжэрхиhэн юумэнэй залтэйхэн, ехэ юумэнэй бүри ехэ,— гээд Леонид Петрович гал сахилма хурсаар хаража, саашань үргэлжэлүүлбэ.— Мүнөө хубсаhа угааха оньhожоруулагдаhан прачечна барижа дүүргэхээ байнабди. Тиигэбэл, ажалнай нилээд хүнгэхэнэхэ. Хүйшэ шуhа, вакцина хадгалха холодильник ехэ аргагүй байнагүй. Кислородно баллонууд байхагүй. Элүүр эрдэшэ юумэнэй эрдэшэ жэ бии. Больницадамнай электрын хүсэ хэрэглэдэг түхеэрэлгэнүүд олон болбhон байна. Подстанци, трансформатор байхагүй,— гэжэ байжа Леонид Петрович тоолоно.

Мүнөө үе сагта медицинын түйлаhан илалтануудые хэрэглэжэ, хүдөөгэй ажалшадые байба дээрэнь hайнаар эмшэлхын тула ехэхэн юумэ хэрэгтэй, урагшаараа байхаар hүнэ ха юм даа.

— Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй, нэн түрүүн хүдөөдэ ажаллагшадай, салин хүлhэ дээшэлүүлхэ гэжэ парти, правительствынгаа шиидхэлнэ ехэ баяртайбди. Одооhоо магад бархашаар ажал хүсэд сэтгээхэ гээшэ,— гэжэ нүхэр Пироговский баярлана.

— Леонид Петрович, тание рентгендэ орохо хүнүүд хүлеэжэ байнал. — гээд сагаан халаатай басаган хөөрэлдөөемнай таhалдуулба.

— Хүлисэгты, манайшин ажалда сүлөө хомор байдаг,— гээд тэрэ гаража ошоо hэн.

Б. ГЫЛЫКОВ.

Медицинскэ эрдэм ухаа хүн зоной дунда тарааха талаар республиканска больницын коллектив ехэхэн ажал ябуулна. Олониитын үүсхэл эндэ ехэ. Залуу врач Федор Егорович Попов эдэ бүгэдэ хэрэгтэй эмхидхэжэ, санбюллетень недели бүхэндэ шахуу гаргана, «Элүүр энхын» булан эмхидхэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу врач Ф. Е. Попов больницын хүүгэдэй таhагай ахалагша медсестра М. Г. Антонова хоёр ээлжээтэ санбюллетень гаргажа байна. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

СОВЕТ ОРОН ЭОТОРНАЙ

ЧЕХОСЛОВАКИИН АЯНШАД МОСКВА ЕРЭБЭ

МОСКВА, (ТАСС). Манай Чехословакиин ханинар Иржи Ганзелка болон Мирослав Зикмунд октябрийн 14-дэ үдэ багта Москва ерээ. Тэмдэхеэр, Москвада айлшалжа ябалгань манай орон соогуур удаан үргэн соо аяншалгын эгээн лэ дээдэ шатань болоно. Хоёрдохёор, Совет ороной алдар солые үшөө дээшэнь ургэhэн замбуулинай шэнэ баатарнуудые угтаха гэжэ Москвагай бэлэдхэжэ байhан үедэ тэдэнэр эндэ ерээ. Тиимэhээ энэ айлшалалгань бүришье ехэ баясхалантай байна.

Тэдэнэр жэлэй турша соо совет газар нютагуудаар аяншалаа. 1963 оной сентябриин 13-да «Татра» гэжэ гайхамшагта машинануудынь Находко бортдо буулгагдаа hэн. Тэрэнэй hүүлээр И. Ганзелка, М. Зикмунд өөhэдынгөө машинануудаар, шухала болоhон газартань самолёдуудаар ниидэжэ, Владивосток, Хабаровск, Камчатка, Шэтэ, Буряадай АССР, Эрхүү, Яхад, Новосибирск, Барнаул, Дунда Ази, Свердловск, Челябинск, Пермь, Казань болон Горькидо хүрэhэн байна.

Тиигээд Москвада ерэхэдэнь, Мирослав Зикмундые, Иржи Ганзелкые нийслэлэй партийна, советскэ, ниитын организацинуудай түлөөлэгшэд хани халуунаар уттаа.

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ ССР. Хачмасска консервын комбинат жэл бүхэндэ 700 тонно овощ болон жэмэс колхоз, совхозуудhаа тушаан абана. Мүнөө үеын консервын 26 миллион баанхануудые бэлдээд байна. 1000 вагон консервэ Эхэ орон соогуур тараагдаа. Зураг дээрэ: химик Ольга Субботина бэлэн продукциин шанар шалгана. ТАСС-ай фото.

КУЛЬТУРЫН АСУУДАЛНУУДЫЕ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭНЭ

КАЛИНИНГРАД. Загаhанай олзоборилгын флодой морягуудые болон загаhашад-колхознигуудые соёл культурын талаар хангаха асуудалда зорюулагдаhан нэгэдэхи семинар-зүблөөн октябриин 14-дэ эндэ нээгдээ. СССР-эй Загаhанай ажахын талаар гурэнэй үйлэдбэриин комитет, Эдеэ хоолой промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай ПК, СССР-эй Культурын министертсво, ВЛКСМ-эй ЦК энэ зүблөөе зарлаhан байгаа.

Латвиин, Литвагай, Эстониин, Калининградска, Ленинградска областьнуудай, Каспиин, Архангельска, Мурманска, ороной загаhа барилгын бусад бассейнуудай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, партийна, ажахын, профсоюзна, комсомолой организацинуудай түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн хэблэлэй, радиогой хүдэлмэрилэгшэд, уран зураашад, уран зохёолшод, хүгжэмшэд энэ зүблөөндэ ерэhэн байна.

КПСС-эй Калининградска обкомой секретарь Д. Н. Никитин семинарые нээтээ. Морягуудай дунда ябуулагдаха ниитын хүдэлмэри, тэдэниие культурно-ажаhуудалай талаар хангалта тухай Баруун бассейнэй загаhанай промышленностиин главна управлениин начальник И. П. Шинкарев элидхэл хээ. Морягуудые, тэдэнэй гэр бүлынхидые культурын талаар хангаха хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай мэдээсэлнүүд мүн лэ шагнагдаа.

Семинар-зүблөөн дүрбэн үдэрэй туршада үргэлжэлхэ юм.

АГАБАЕВТАНАЙ БҮЛЭДЭ ДАХЯАД БАЯРТАЙ УШАР БОЛОБО

БАКУ. Бакугай студент Кичи Атаева тэр бүлынхидөө олоо. Энэ басаган гурба наhатайдаа хахасаhан эсэгэтээ Бакугай аэродром дээрэ hаяхан уулзаhан байна.

...Ашхабадта газарай хүдэлhэн гашуудалта үдэрнүүдтэ эдэнэр хахасаhан байгаа. Хакверди Агабаевай бүхы бүлэнь hандаран унаhан гэр доро үлэhэн байха юм. Эсэгэнь Кичи басагаяа аюулгүй газарта гаргажа, врачнуудта барюулhанайнгаа hүүлээр, бусад үхибүүдэйнтээ хойноhоо ошоhон байгаа. Тэрэ гэhэнhээ хойшо эсэгэнь басагаяа хараагүй, хэдэн дахин хэhэн бэдэрэлгэнь урагшагүйдөө.

Кичи басаган Баку эльгээгдэhэн аад, түрэлхидөө оложо шадаагүй. Врачнууд басаганай амин наhые абаржа, бэеынь hайжаруулhан байба. Тэрэ өөрынгөө нэрэ мэдээд, эсэгээ туркмен хэлээр «ата» гэжэ нэрлэhэн байха юм. Энэ үгэнь саашадаа шэнэ обогойнь үндэhэ hуури болоод үгөө.

Энэ басаган хүүгэдэй байшанда хүмүүжүүлэгдэжэ hургуули дүүргээ, мүнөө университедэй 2-дохи курсда hурадаг.

Кичиин ханинар, хүмүүжүүлэгшэд, Бакугай болон Ашхабадай журналистнууд басаганда ехээр туhалжа, Кичидэ түрэлхидыень олгоhон байна.

— Маанадта туhалhан хэдэн арбаад хүнүүдтэ бидэнэр баясхалан хүргэнэбди. Мүнөө манай гэртэ дахяад баяртай ушарал болобо,—гэжэ эсэгэ басаган хоёр ТАСС-эй корреспондентдэ хэлээ.

(ТАСС).

МОНГОЛ-СОВЕТ ХАНИ БАРИСААНАЙ ҺАРА

РЕПОРТАЖ

МАНАЙ НҮХЭСЭЛ ХАЛУУН

Улаан-Үдын Пушкинай нэрэмжэтэ үйлсөөр дүрбэн дабхар томо гэр байшангууд жарылдэн харагданад. Энэ хадаа хэдэ мянгаад шахуу студентнэрэй хамтын байранууд гээшэ.

Эдэ томо байшангуудай нэгэнэй хоёрдохи дабхарта Зүүн-Сибириин культурын институдай студентнэр байрладаг. Табин нэгэдэхи таhалга...

Би гартаа ордер баринхай, энэ таhалгын үүдэ тоншобоб. Саанаhаань хэншьеб «ороггы» гэбэ.

Минии орохдо, урдамни набтархан бэетэй, нара hалхинда харлашаhан шарайтай хүбүүн, сэрэгэй хүбсаhатай байhандам гайхашаhан хэбэртэй, намайе сэхэ шэртэн:

— Та хэндэ хэрэгтэйбта? — гээд асууба.

— Танилсабабди.

— Цэдэн-Иш. Монголhоо ерэнхэйб,—гэжэ тэрэ намда харюусаба.

— Тиин бидэ хоёр хөөрэлдэжэ, хэн хэнэйнгээ хаана, хэзээ түрэhэн, hураhан, ажаллаhан тухай богонихоноор мэдэлсэхэ болобобди.

Хөөрэлдөөнэй үедэ таhалга соо аятай сэбэр байhыень ажагламаар. Дэбдихэр оронуудынь нэгэ жэгдэхэнээр хурягдаhан, стол дээрэнь «Латвия» гэhэн приёмник.

— Би таанадтай байрлаха хүм, намайгаа абаха гүт? — гэжэ асуубаб.

— Юу? Абангүй яахабибди. Бүришье hайн лэ! — гэжэ хэлэхэдэнь, бишье баясабаб.

Шэнэ нүхэрни ехэ хөөрүү, зугаашэ хүн. Би тиихэдэ анха түрүүшынхиеэ монгол хүнэй хөөрэхые шагнажа, Цэдэн-Ишын үгэнүүдые ямаршье зобологүй ойлгоод байбаб. Тэрэ үдэшэ табин нэгэдэхи таhалгада байрладаг хүбүүдээр бүгэдэнь танилсабаб. Бүри үдэр монгол нүхэрни:

— Энэ яхад хүбүүнэй орон, тэрэ Молдавиhаа ерэhэн хүбүүнэй, нүгөөдэнь—Красноярскhаа, ород, энэ минии, Батнасанай...— гэжэ танилсуулаа бэлэй.

Тэрэ үдэшэ орой болотор унтаагүй hэм...

Манай таhалгада үдэр бүри олон монголнууд, бусад hургуулиин студентнэр, орожо ерэдэг hэн, үдэр хоногой ошохо бүри би монгол залуушуулаар: Доржо, Гүндэгма, Доёдсүрэн, Гэлэгжамц, Рызегма, Шагдар, Намсарайжав болон бусадаарнь танил болооб.

Мүнөө энэ уулзалга тухайгаа hанахадамни, мэнэ hаяда, үсэгэлдэр болоhоншуугаар hанагдагша...

Тэрэ гэhээр hуралсалай аяар гурбан жэл үнгэрөө. Энэ сагай хугасаада бидэнэр хододоол хамта байрладаг hэмди. Хэшээлдээшье, кино, театрташье ошоходоо холо суггаа ябадагаараа бидэнэр бэе бэедээ ехэл дадашоо бэлэйбди.

Һуралсалай жэлэй дүүрэхэдэ хэн хэмнайшье хахасаха дурагүй, дахяад ерэхэ намарай холо шэнгеэр үзэгдэгшэ бэлэй.

— Уулзатараа баяртай! Һайхан ябаарай,—гэhэн Цыден-Ишын юрөөл шэхэндэм ходол дуулдаhан байгша hэн...

Бидэнэрэй нэгэн — Илья Макаров хойто зүгэй яхад hэн. Дунда hургуули дүүргээд, нэгэ жэл түрэл нютагтаа оро үсхэбэрилгын колхоздо ажаллаhан.

Хэрбээ оро буганууд тухай дурдабалшни омогтой хүхюунээр: «Оо! Оро буганууднни! Хурдан хүлтэ хүсэлнүүдни!» гэхэ.

Яхад хүнэй хэлэхые Монголhоо ерэhэн Радныш Гомбосүрэн hонирхон шагнажа hууршэ бэлэй.

Гомбосүрэн Монголдо аймагай соёлой байшанай дарга байhан. Ажалдаа эрхимүүдэй нэгэн тула Советскэ Союзда эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхээр эльгээгдэhэн юм.

Манай таhалгада шог зугаа, дуун таhалдагшагүй. Юуб гэхэдэ, алим жэмэсээр баян Молдавиhаа ерэhэн Борис Берекет монгол залуу Батнасан хоёр хододоол энеэдэ гаргадаг хүхюун зон юм.

Красноярскhаа ерэhэн Рена Федотов тэдэниие дэмжэлсэхэ. Рена хорон үгэтэй аад, аалин намдуу зантай, сэнхир хүхэ нюдэтэй ород хүбүүн юм. Тэрэ нам шанги баhа албанhаа ерэhэн байгаа.

Хэрбээ Борисай молдаван хэлэн дээрэ дуулаа hаань, Батнасан Цэдэн-Иш хоёрнай саашань үргэлжэлүүлэн, өөhэдынгөө монгол аялганууды ханхинуулдаг hэн. Харин Рена аккордеон дээрэ бүхы арадуудай хүгжэм тэрэ дары наадажа шадаха эрхим хүгжэмшэ юм. Тиимэ туладаа таhалгынгаа дуушадта аккомпаниатор болоно, заримдаа монгол, яхад, ород, молдаван, буряад дуунуудай аялгануудаар үлхөө хүгжэм зохёодог байгаа. Тиихэдэнь Батанасан:

— Бэрхалши даа, Рена!—гээд тэрэниие магтагша юм hэн.

Батнасан институдай драматическа режиссурын отделенидэ hурадаг. Һуралсалайнгаа шалгалтада Ц. Шагжинай «Түрүүшын жэл» гэжэ пьесэ соо Зоригтын, «Будамшуу» комедиhээ hорниин рольнуудые эрхимээр гүйсэдхэхыень бидэ, студентнэр, hонирхожо хараа hэмди. Зужэгтэ наадаха шадабари ехэтэй хүбүүн даа.

Ажалдаашье, hуралсалдаашье амжалтануудые түйлан ябахадань, Монгол нүхэдэйнгөө үшөө ехэ хүсэл оролдолго, шадабаритай байhандань этигэл, холодоо урагшатай ябахыень үнэн зүрхэнhөө хүсэнэб.

К. БУБЕЕВ.

ШҮЛЭГ ЗОХЁОЛГО ТУХАЙ

2. БУРЯАД ШҮЛЭГ ЗОХЁОЛГЫН ЮРЭНХЫ ДҮРИМ

Шүлэглэмэл зохёолнууд прозаическа зохёолнуудта орходоо илгаатай юм. Тэрэ илгаань юундэ, шүлэг тусхай гуримаар, хэмжүүртэйгээр тааруулжа найруулагдаhан байдаг. Шүлэглэмэл аргаар өөрычэлhэн хэлэй байдалые гү, али ...алые элирүүлжэ, ажабайдалайгаа ...лиие зураглаhан зохёол ...лирикэ (лирическэ зохёол) ...Лирическэ зохёолнууд гол ...шүлэгөөр бэшэгдэдэг, те...араа граждански, политиче...эйзажна, интимцэ лирикэ ...хубаардаг.

...ажабайдалhаа ямар нэгэн ...шэлэн абаад, шүлэг зохёол... дүрим баримталан, хэлэнэй ...арга зэбсэгүүдые хэрэглэжэ, ...зохёон хэлэхэ гэhэн бодо...сада хүргэдэг байна. Мү... шүлэг зохёолгын гурим, хэлэнэй уран арга зэбсэгүүд тухай ...ыгаар хөөрэхэ хүсэлэн...

...буряад шүлэг, мүн бусад хэлэнэй шүлэгүүдтэл адли, шүлэг ...лгын хэдэн метрическэ арга... бүтээгдэдэг. Эдэнэй шухала ...нүүдынь гэбэл, толгой холбол... (аллитераци), рифмэ, синтакси... ...таhалалга, мүрнүүдэй үеын ...лилга, бадаг болоно. Зари... дэлгэрэнгыгээр хаража ...

...олгой холболго (аллитераци)

...р гү, али хэдэн шүлэгэй мү...ндэ соностодог абяанай ...тые толгой холболго (ал...аци) гэжэ нэрлэдэг. Толгой ... буряад шүлэг зохёолгын ...арга урдань байhаншье, мү...аршье. Толгой холбол...аар шүлэгэй ритм (дото...сисо) hайжаржа, уншахада ... болоhо үгэдэг.

...н хүшуун малаа үдхэел,
...ан тобир ондо оруулаял.
...г тоhон эдеэгээ
бүйлүүлаял,
...н торхоор дүүрэн хураял.

(Х. Намсараев. «Ажалай дуун»).

...дүрбэн мүрнүүдэй «та» гэ... абяанууд, хоёрдохи, гурбадахи мүрнүүдэй «тар» гэhэн абяанууд адлинууд байна. Энээниие даамай аллитераци гэдэг. Хэрбээ мүрнүүдэй эхин абяануудай дабтагдабал, гүйхэн аллитераци гэжэ нэрлэдэг юм.

Эрдэм номой hургаалгүйб,
Эгээл арадай хүбүүн бэлэйб,
Ажал, байдал, арадай тэмсэл
Ашата минии багша юумэл.
(Х. Намсараев. «Хүсэл зориг»).

Даамай аллитераци шүлэгэй шанар бүри hайжаруулдаг. Дээрэ заагдаhан hүүлшын бадаг түрүүшынхидэ орходоо hураггүй хүжүүнээр шэхэндэ соностоно.

Жэгдэ «аааа» зэргэлhэн «ааббб» аллитерацинуудhaa гадна, хэрээhэлhэн «абаб», дүхэриглэhэн «абба», доходтоhон «ааб» гэхэ мэтэ аллитераци ушардаг. Шүлэгэй шанар hайжаруулгада ехээр нүлөөлдэггүй дээрэhээ эдэ hүүлшын аллитерацинууд үсөөнөөр хэрэглэгдэнэ.

Эхилэн бэшэгшэд түрүүшын алхамhaa шүлэгэй толгой холболгодо (аллитерацида) илангаяа харюусалгатайгаар хандаха зэргэтэй.

Рифмэ

Шүлэгэй мүрнүүдэй hүүлшын абяануудай дабталгые **рифмэ** гэдэг. Бэшэмэл поэзиин хүгжэлтын мүнөө үеын шатада толгой холболгын хажуугаар хуулита ёhoop рифмэ хэрэглэгдэдэг болонхой.

Арадай шүлэглэмэл аман зохёолдо рифмэ хэрэглэгдэдэггүй, мүрнүүдэй hүүлэй абяанууд заримдаа дабтагдабашье, шүлэгэй шанар дээшэлүүлхэ үүргэ дүүргэдэггүй байгаа. Буряад поэзиин эхин үеын шүлэгүүд мүн лэ рифмэгүй байhан юм. Рифмэтэй шүлэгүүд гушаад онуудта бии боложо эхилээ.

Толгой холболго рифмэ хоёрые шадамараар нэгэн доро хэрэглэхэдэ шүлэгэй найруулга тодо хурса болодог. Энээниие Ч. Цыдендамбаев, Ц. Галсанов, Н. Дамдинов болон бусадай hайн hайн шүлэгүүд дээрэhээ хаража болоно.

Сэнхир Байгалай номин
эрьеэр а
Сэсэтэй үнэр намай
садхаанал. б
Сэлгеэн hүни марьян эрьеэд, а
Сэлеэтэй байhан сонхым
хаанал. б
(А. Жамбалдоржиев.
«Поезд соо»).

«Энэ бадагта аллитерацишье, рифмэшье бии. «Эрьеэр—эрьеэд», «садхаанал—хаанал» гэhэн үгэнүүдэй hүүлшын абяанууд дабтагдахада мүрнүүдэйнь «сэ», «сэл» гэhэн эхин абяанууд тааралдахадаа, шүлэгэй найруулга улам hайжаруулна.

Рифмэнүүд, аллитерациин янзануудта адли, жэгдэ зэргэлhэн, хэрээhэлhэн, дүхэриглэhэн, доходтоhон ба даамай, гүйхэн гэжэ илгаатай.

Буряад шүлэгэй саашанхи хүгжэлтэ

Рифмэ хэрэглэлгэ мүнөөнэй буряад шүлэгэй ритмическэ байгуулалта hайжаруулха хэрэгтэ ямар нүлөө үзүүлнэб?

Дээрэ үгтэhэн жэшээhээ харахада, рифмовалагдаhан үенүүд стопа гэдэгые бүридхэнэ. Стопа юуб гэхэдэ, шүлэгэй мүр соо хэдэн үеhөө бүридэнги, ходо дабтагдадаг ушар гээшэ. Стопа удаан, түргэн аялгануудhaa байгуулагдана. Нэгэдэхи, гурбадахи мүрнүүдэй рифмовалагдаhан «Эрьеэ» гэhэн үенүүд түргэн, удаан аялганууддтай хадаа—ямб. хоёрдохи, дүрбэдэхи мүрнүүдэй — «хаанал» гээшэ удаан, түргэн аялганууддтай хадаа хорей болоно. Шүлэгэй мүрэй хэдэн үенүүдэй удаан, түргэн яалганууд ондо ондоогоор hэлгэлдэхэдээ, элдэб стопануудые байгуулдаг юм.

Буряад поэзиин эгээл бага ритмическэ хэмжүүрынь шүлэгэй бүхэли мүр байгаа, байhааршье. Харин рифмэ шүлэгэй мүрые бүри бага ритмическэ хэмжүүр—стопа болгон таhална. Тиимэhээ саашадаа буряад шүлэг зохёолго энэ шэнэ ритмическэ хэмжүүртэ орохо байна

30-аад оной түрүүшын хахадта силлабо-метрическэ шүлэг зохёолго тушаа Дамба Дашинимаев хэдэн туршалга хэhэн юм. «Тоёон» гэжэ шүлэгэйнь нэгэ бадаг хаража үзээ:

Тоёон! Шамай поэт
Эгтээ магтаа бэшээ,
Манай сагай Тоёон
Хүхюу замай жэшээ.

Энэ шүлэг гурбан стопатай ямбаар бэшэгдэнхэй. Эндэхи үгэ бүхэн стопа болоно. Мүрнүүдынь адли—зургаа зургаан үетэйнүүд. Шүлэг стопа болоhо таhархадаа, метрическэ шэнжэтэй, мүрнүүд соохи үенүүд адли байхадаа, силлабическа шэнжэтэй. Тиимэhээ энэ шүлэг силлабо-метрическэ системээр бэшэгдэнхэй. Поэдүүд Ц. Галсанов, Ч. Цыдендамбаев гэгшэд иимэшүү шүлэгүүдые зохёожо туршаhан байха.

Мүнөөнэй буряад шүлэг зохёолгын ритмикын хүгжэлтэ саашадаа мүн лэ энэ системээр — силлабо-метрическэ системээр ябаха бээзэ гээд «Буряад шүлэг зохёолго» гэhэн ном соогоо Гунга Туденов тухайлан бэшэнэ.

Зарим поэдүүд рифмэ хэрэглэхэ талаар туршалгануудые хэхэдээ, олонхи ушарта шүлэгэйнгөө газаада таладань (формодонь) анхаралаа үлэмжэ ехээр хандуулаад, досоохи удхыень балартуулхаяа hанадаг. Тиимэhээ эхилэн бэшэгшэд түрүүн шүлэгэй толгой холбожо хүсэд hайнаар hураhан хойно, рифмэтэйгээр бэшэжэ туршабалнь зүйтэй гэжэ hанагдана.

Үгэнүүдые хуби хубяарнь таhалалга

Үльгэрэй шүлэгэй мүр гурбан үгэhөө гол түлэб бүридэдэг байгаа. Мүнөөнэй шүлэг зохёолгодо шүлэгэй мүр хоёр, гурба, дүрбэ, таба, зургаан үгэнүүдhээ байгуулагдана. Тиихэдэ 5-6 үгэтэй мүр хахад мүрнүүдhээ гэхэ гү, али хоёр синтагмhаа бүридэнэ. Энэ хоёр хахад мүрэй хоорондохи таhалдалые ц е з у р а гэжэ нэрлэдэг.

...Мүнхэ үнэн дүрэлнни дүрдам
болонго зааланал,
Мүшэтэ hүни хасарышни
мүнгэн шүүдэр тааланал.
Энэ шүлэгыем уншаарай,
инаг дууша басаган.
(Ц. Галсанов. «Инаг
буряад басаганда».)

Шүлэгэй мүрнүүдэй тэг дунда цензурые элихэнээр соносонобди. Иимэ шүлэг яаралгүй намдуугаар, уянгатайгаар уншагдана.

Заримдаа шүлэгэй мүрэй түгэсхэдэ, бодолынь дууhангүй, удаадахи мүрэй эхиндэ гү, али hүүлдэ ошожо дүүрэдэг.

Үглөөдэрынь — оройшог даа—
бодоходом,
Үмдэн угаагдаа. Оймhон
шэнээр нэхэгдээ:
Эсэhэн минии хүнжэл соогоо
хэбтэхэдэм,
Эхымни гарнууд амараагүй
бүхэли hүниндөө.
(Н. Дамдинов. Эхэ).

Энэ арга буряад поэзидэ hүүряа хүсэд олоогүй, үсөөн ушарта хэрэглэгдэдэг байна.

Буряад хэлэндэ үгэ бүхэн өөрын hууритай. Энээнэй ёhoop, хэлэгшэ мэдүүлэлэй hүүлдэ, нэрлэгшэ мэдүүлэлэй эхиндэ, ушарлагша нэмэлтэ хоёр хэлэгшэдээ дүтэ, элирхэйлэгшэ юумэнэй нэрын урда байдаг. Прозаическа зохёолдо энэ ёho сахигдадаг hаа. юрын хөөрэлдөөндэ, шүлэгтэ заримдаа сахигдадаггүй.

Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй hуури hэлгэлгые инверси гэдэг. Энээнэй ашаар шүлэгэй шанар шэнжэ дээшэлдэг, уншахада уян нугархай болодог. Рифмэ хэрэглэгдэдэг болоhонhоо хойшо инверсиин удха шанар улам дээшэлээ.

Түрэл хүдөө нютагайхим
Түбхиноод байна тээсгэнэй
Түбhэн юумын түлөөдэ
Түлихөө болёо пеэшэнээ
(Д. Улзытуев. Шог
хөөрөөн)

Энэ шүлэгэй мэдүүлнүүд буряад хэлэнэй ёhoop иимэ байха hэн: Түрэл хүдөө нютагайхин тээсгэнэй түбхиноод байна. Түбhэн юумын түлөөдэ пеэшэнээ түлихөө болёо.»

Поэтическэ синтаксисэй нэгэ аргань дабталга. Гол удха шанартай үгын удхын хүсэ ехэдхэн, ойлгосыень бүри тодо hонор болгохын тула дабталга шүлэгтэ оруулагдана.

Торгон торгон тугаараа
Толо татан налбана,
Тодо hайхан Москва
Туяа татан ялбана.
(Х. Намсараев. «Торгон торгон тугаараа»).

Эхилэн бэшэгшэд инверсиие бодомжотой hаринаар, хэлэнэй байгуулалта эбдэнгүйгөөр хэрэглэхэ зэргэтэй.

Бадаг

Синтаксическа талаараа, мүн удхаараа бэеэ даанги, аллитераци, рифмын гуримаар тусхай гуримтай болгогдонхой шүлэгэй хүбиие бадаг гү, али строфа гэдэг.

Бадаг соо элдэб тоотой мүрнүүд байжа магад. Ехэнхидээ дүрбэн мүртэй байдаг гэбэшье, тэрээнhээ үсөөншье, олоншье мүрнүүдтэй бадагууд ушардаг. Бадагууд тусхай ёhoop рифмээр, аллитерацяар шэмэгдээд байхадаа, рондо, сонет, триолет гэхэ мэтэ нэрэнүүдые абадаг.

Буряад шүлэг зохёолгын метрическэ хэдэн аргануул тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгэбэбди.

3. ХЭЛЭНЭЙ УРАН АРГА ЗЭБСЭГ

Уран зохёолшо хадаа түрэлхи буряад хэлэеэ хүсэд hайнаар мэдэжэ, тэрэнэйнгээ баялигые бүрин ашаглахые хүсэдэг хэлэнэй баялигай шухала нэгэниинь шэмэг үгэнүүд (тройнууд) болоно.

Зэргэсүүлгэ. Ямар нэгэ юумые гү, үзэгдэлые ондоо юумэнтэй гү, али үзэгдэлтэй сасуулжа харуулhан уран аргые зэргэсүүлгэ гэдэг.

Түүдэг түүдэгээ дүүряажа,
Һүүдэр татана тэнгэридээ.
Һүүлээ шарбаhан омолинуудтал
Түүдэгэй уняар гэзэгэтээл.
(С. Ангабаев. «Далайн эрьесын
түүдэгүүд»)

Тэнгэри өөдэ hуунагтаhан түүдэгэй уняар эндэ шарбаhан омолиин hүүлтэй зэргэшүүлэгдэнэ. Энэ зэргэсүүлгын ашаар hүниин түүдэгэй зураг ухаандамнай эли тодоор харагдана.

Эпитет. Хэлэгдэжэ байhан юумэнэйнгээ онсо шэнжые тэмдэглэжэ, сэдьхэлдэ гүнзэгы мэдэрэл түрүүлдэг элихэйлэгшые эпитет гэдэг.

Һаруул номхон сээжыем
Гэрэл, баяр болгоорой.
(Х. Намсараев)

«Һаруул», «номхон» гэhэн эпитедүүдэй ашаар hаруул сээжые, номхон сээжые нюдөөрөө харажархиха, шэхээрээ дуулажархиха бэшэ, бүхы сэдьхэлээрээ, ухаагаараа тухайлха аргатай болонобди.

Метафора. Хэлэжэ байhан юумэнэй нүгөөдэ юумэнтэй адлирхуу байhыень элирүүлжэ, тэрээнтэй жэшэжэ хэлэхэ аргые метафора гэжэ нэрлэдэг.

Метафора — хоёр юумэн адлишуу гэжэ хэлэhэншүү байдаг. Ондоогоор хэлэхэдэ, зэргэсүүлгын шэнжэтэй. Тэрээнhээ юугээрээ ондооб гэхэдэ, дахуул үгэнүүдэй ашаар хоёр юумые сэхэ жэшэдэг байдаг. Метафора тиигэжэ сэхэ юумые жэшээлдүүлэн дахуул үгэнүүдые хэрэглэдэггүй.

...Алтан далай мүнгэн долгёор
Ара газарhaa долгилон байна.
(Б. Абидуев.)

Эндэ тараае далайтай жэшэн зэргэсүүлнэ. Далай гэжэ үгын бодото удхань уhан, зүгээр бодото удхаhаань ондоогоор талые бүрхөөhэн тараае нэрлэнэ.

Үшөө олицетворени, аллегори, гиперболэ гэхэ мэтэ бусад хэлэнэй уран аргануул байдаг. Тэдэнэй тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэхэ аргагүй дээрэhээ минии лэ дурдаад гарабабди.

Эхилэн бэшэгшэд буряад хэлэнэйнгээ баялигые гүнзэгыгөөр шудалжа, уран арга зэбсэгүүдыень шүлэг зохёолдоо хүсэдөөр хэрэглэжэ hураха зэргэтэй.

А. БАДАЕВ, поэт.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1964 оной октябриин 18.

400 КИЛОМЕТРЭЙ ҮНДЭРҺӨӨ ГАЗАРЫЕ ХАРАХАДА ЯМАР БАЙГААБ

„Восходой" экипаж өөһэдынгөө ниидэлгэ тухай хөөрэнэ

Дэлхэй дээрэ туруушын замбуулинай экипажтай журналистнуудай уулзалга мүнөөдэрэй гол анхарал хандуулаа. Энэ хөөрэлдөөнэй гол удхые дамжуулнабди.

Асуудал: Дэлхэйе туруушынхеэ тойрон ниидэхэ үедэтнай ямар юумэн илангаяа ехээр һонирхуулааб.

Владимир Комаров: Гайхамшаг Эхэ оронмнай хамагһаа түрүүлэн харагдаба. Доорохимнай Сибириин заха хизааргүй. Гоё һайхан дайда нэмжынэ. Аяар холоһоо харахада, хада уулануудай, гол мүрэнүүд, үүлэ манан эхэл һайхан. Үүлэнүүд зариманаа һэмжэн шанги мэтээр харагдана, заримдаа баглаагар зүһөөн болоно.

Тэрэ үедэр ямар мэдэрэл түрөөб? Түбхын түрүүн манай арад зоной түлөө, манай партиин түлөө, манай гайхамшаг хүдэлмэришэн ангиин түлөө омогорхобди.

Константин Феоктистов: Замбуулинай орьелһоо Газар дэлхэймнай үгаа һайханаар харагдана даа гэжэ хэлэхэ байнаб. Газар дэлхэйе тойрон байдаг агаарай хүрээдэ һаяын толон тулахада илангаяа һүр жабхалантай болоно. Хойто зүгэй туяа гайхамшаг байна. Иимэ юумые Газар дээрэһээ хэзээшье хараагүйш.

Борис Егоров: Врач намайе абаһаар лэ энээ хиидэ хөөрэлгэ һонирхуулаа. Шанга зарлигын һүүлээр обёорлонгуй тиимэ дайда манда «орожо ерээ». Бухы бэшэгээр юрэ бусын үнгэнэн болошоһые гэнтэ

ажаглааб. Гарни үшаргүй хүнгэн болошоһон; бухы юумэнүүд хиида хөөрэжэ байгаа һэн. Врач хүн байһанаа минута зуурашье мартангүй, хажуудахи нүхэдөө хоёо адаглажа ябааб. Тэдэнэй садьхал бодол, бэеын элүүр, махабадынь үгаа һайн ябаа. Хэниишье врачай туһаламжа хэрэглээгүй. Бухы сагаа научна шэнжэлгээдэ зорюулаа.

Асуудал: Замбуулинай пейзаж ямар байбаб?

Константин Феоктистов: еэал гоё үнгэтэй байгаа. Долоон үбгэд, Орион, Рыба, Негас гэдэг мүшэдэй огторгойн хара хүхэ, хаб хара үнгэ соо бриллиант шэнгеэр ялабхин байхань айхабтар һүртэй. Наран ямар байгаа гэжэ һананат? Наранай орохо, гарахые бухы хүнүүд бидэн шэнгеэр хараа һаа, тэрээндэ бүри ехээр дурлаха бэлэй. Наран горизонтын саанаһаа габ гэнтэ гаража ерээ. Айхабтар түргэнөөр ойртоһон дээрэһээ тэндэ Наран гэнтэ уламнай бии болошоо. Түрүүшээр «Газарһаа» харагдадаг шанги—түхөөрэн, улаан шар, хурса бэшэ туяатай байгаад, удангүй ехэ болошоһон нюдэ һэргээн, харахын аргагүй болошоо.

Владимир Комаров: Константин Петровичэй хэлэһые зүбшөөнэб. Гайхалтай байгаа һэн даа. Замбуулинай лабораториин конструкторнуудай аша түһөөр замбуулин соо олон юумэ хараабди. Тэндэхи заха хизааргүй дайдые хараха аргатай болоһон байһабди.

Борис Егоров: Замбуулиндахи һара Газар дээрэһөө харадагтал алин шэнгеэр һанагдаа. Хара хилан мэтэ үнгэтэй өөр залагүй огторгой соогуур мантан томо һарын малайш дабшахань һонин. Зүгөөр Газар дээрэһээ 400 километр дүтэ зайһаа харааби. Тэрэниие харахадаамнай газарай агаар һаалта хээгүй. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, һүргүй дүтэһөө һарятай танилсагдаа.

Константин Феоктистов: Замбуулинай пейзаж тухай хөөрөөндэ үшөө хэдэн үгэ нэмэхые хүсэнэб. Горизонт гээшэ үгаа һайхан юм байна. Уэрдөөгүй шухаг үнгэнүүдтэй олон үнөө бүридхэн шэнгеэр харагдана. Бороогой һүүлээр һолонгын татаһанай түһөөтэй байба. Тэрэниие «олон үетэй пирожок» гэжэ шоглон нэрлээ һэмди.

Асуудал: Замбуулин соогуур ниидэлгын үедэ ямар хүлгэнүүдые дүүргэхын тухайдаа хөөрэжэ үгыт?

Владимир Комаров: Би түбхын түрүүндэ онгосоёо залан ябуулха, хэмжээнэй ударидаха ёһотой байгааб. Феоктистов болон Егоровой түсэбтэ туршалганууд, адаглагаа ажалгатайгаар дүүргэхынь тула

«Восход» онгосын элдэб шэглэлнүүдээр ниидэлгые тухайлан тодорхойлхо ушартай болоһон байһааб. Тэрэшэлэн астрономиин талаар тодорхойлго хэхэ, ой мүшэдые шэнжэлхэ зорилготой байгааб. Мүн баһа харагалдаһан саг соонь, түсэбтэ харагтань онгосоёо буулгаха үялгатай байгааб. Манай онгосо тон зөөлэхэнөөр буугаа. Тэрэен сооһоо гарахадаа, онгосыемнай газарта хүрэһые-шье обёорооггүйби. Би, минии нүхэд, бортын дансадаа тэмдэглэл хэдэг байгаабди. Бортын дансаһаа гадна, манай врач Борис Борисовичай баэзхэ тухай дэбтэр бии байһан.

Экипажнай өөр өөрынгөө уялгануудые һайн мэдэдэг, эб эмхитэйгээр хамтаран хүдэлмэрилдэг байба. Нэгэ байһан шэнгеэр ажалаа дурдаа.

Тэмдэглэл хэхын урда тээ өөһэд хоорондоо зүбшэлдэг, шэнжэлгэгээ урда дүнгые, ямар нэгэн үзэгдэлые хайшан гэжэ наринаар, зүбөөр бэшэхэ тухай зүбшэлдэг байгаабди.

Замбуулин соо гансаараа бэшэ, харин хоёроороо, гурбаараа, бүринэ олоороо ябахада али тухай һайн байһан тухайдань онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Олон янзын эрдэм мэргэжэлтэй хүнүүд сугтаа хүдэлмэрилхэдэ, ганса космонавтын хэмжэһээ һүргүүгүй ехэ юумэ бүтээхэ байһаниинь лабтай. «Замбуулинай коллективээй» үлүү һайниинь энэ болоно.

Борис Егоров: Бишье баһал ехэ хүдэлмэритэй байгааб. Медико-биологическэ шэнжэлгэ хэдэг, ханинаһайнгаа бэеын элүүрые хинан адаглалдаг байбаб. Минии мэдэлдэ олон прибор үгтэнхэй. Онгосын командирай хэлэһэнэй ёһоор, бидэнэй хэһэн туршалганууд тухай түрүүшын телодолнуудаа тухай дэбтэртэ бэшээ һэм.

Асуудал: Танай экипаж ниидэхэнгээ урда тээ элдэб туршалга хэһэн космонавтнуудһаа бүридхэхэй байһан гэжэ байнабди. Бэе махабадтатнай замбуулинай ямар нэгэн нөлөө үзүүлээгүй байһаниинь ажаглаа гүт?

Борис Егоров: Үгы, ажаглаагүйб. Бишье, мүн Константин Петровичшье замбуулин соогуур аяншалхын тула шухала бэлэдхэлэй гарбаан байгаабди. Манай командир бүри удаан саг соо бэлэ туршаһан байна. Тиигэбшье бидэнэр дэшээ дэглэһэн, галарта бүхэдэдэ орейлдо аргаар ялаатгүйби. Бэлэдхэл болоорһоо ехээр дулыдахагүй гэһэн тобшолол хэдэ һанаатаб. Совет эрдэмтэдэй тодорхойлон зохёоһон онол арга тон шухала талань болоно.

Замбуулин соогуур ниидэхэ ябаха үедэ нүхэдэйнгөө зүрхэ һүдэлэй, нервын ямар байһые, үшхаанайнь хүдэлсые, нюдэнэйнь харасые, толгойнь эрьелтые адаглаһан байһаб.

Асуудал: «Восход» онгосо тухай юу хэлэхэ байнат. Замбуулинай тайхай квартира—лаборатори хэр зохид байгааб?

Владимир Комаров: Ехэл зохид. Шэнжэлэлгынгээ программые космонавтнуудай ажмалтатай дүүргэхынь тулада шухала бухы юумэ тэндэ хараалагдахай. Ажабайха, ажаллахада тон таатай. Онгосомнай хүнгэнөөр залагдан ябадаг байгаа.

Хүсэн түгэс шэнэ түлхигээ-ракета «Восход» онгосые замбуулин хүдэр залан гаргаһаниинь, онгосыенгоо урда урдынханаа хүндэ байһаниинь ажаглан хэлэхэ ёһотой болоноб.

Манай «Восход»—совет эрдэмтэдэй, конструкторнуудай оюун бэлигэй, ухаан бодолоо гаргажа бүтээһэн гайхамшаг онгосо. Гэхэдээ гадна, манай хүдэлмэримнэй болон инженернүүд эрдэмтэдэй, конструкторнуудай хүсэл бодолые эрхим һайнаар бэелүүлхэ гэжэ нэмэн хэлэхэ шухала байна.

Константин Феоктистов: Газар дээрэ байһандал, хүдэлмэрилһэндэл адлаар онгосын кабина соошье байрлажа болохо гэһэн бодол таатагта туражжа магад гээшэ ха. Замбуулин руу ниидэхэ гээшэ юрын ажил шалга бэшэ даб даа. Хүдэлмэрилхэдэ даншье хүнгэн бэшэ байна. Тиигэбшье, космонавтнуудай ажалай хүдэлэй соо гомдохые юумэ нэмэдхэн байхадбди. «Восходой» экипажай хүдэлмэрэ замбуулин тухай ойлгомжые түгэдхэхэдэ дамжагтуй.

Манай умдалэр хүбсаһан тухай хэдэн үгэ хэлэе. Тэрэнэй тон юрын, аягай зохид, научна шэнжэлгэ, туршалга хэхэдэ, хүнгэн байһаниинь харабан байбат. Тэрэниие умдөөд ябахадаа ямаршье, тон зохид байгаа. Тэрэншье, ойлгосотой. Ушан доро ниидэхэ онгосын командынхидай лодко соогоо бид умдэйндэн хараа юуб сурхэ нэгэ эрдэмтэ хэлэһэн юм. Мүнөө тиимэ хүндэ бэ (скафандра) умдаһагүй үлүүшэ болоотой ха.

Владимир Комаров: Бүтүү дүүлэ малгайтай бэе умдэжэ, замбуулин хүдэр ниидэхэ бэлэн байһаа манан нэ бээт. Мүнөөнэй шэнэ костюм бидэнэй үдэр бүри умдаад ябадаг костюм шэнги гоёхоор байна. Энэшье дурадхалнай, «Восход» гэжэ манай шэнэ онгосо тэсэ хооорон тон зохид, найдабаритай болоно. Гэхэ зүүра, хүн орохогүй баг хэрэгтэй болоо гээ һанаһанай даму гээшэ ха. Тиимэ багууд манда хэрэгтэй болохой байгаа.

Асуудал: Түрүүшын совет космонавтнуудай зүбшэлые хэр хэрэглээбтэ?

Владимир Комаров: Ниидэлгэдэ бэлдэхэ, түхөөрэ байхад үедөө манай ханинартай хоёо зүбшэлэг, тус-

хайлан хэлэбэл, ниидэлгынгээ туруушын минутын, часай турша хэхээр хүдэлэнгүй, намдуу байха хала гэһэн Андриян Николаевай зүбшэлые хэрэглээбди. «Намдуу түбшэн байха гээшэ хамагай шухала эрилтэ» гэһэн Николаевай зүбшэлые һанажа ябаабди. Энэнь манай хараа болоһон байна. Бухы космонавтнуудай дүй дүршэлые хэрэглэег, манай орёо ниидэлгэдэ туһа хүргэхөөр, тон һайн юумэнь шэлжэ абадаг байгаабди.

Константин Феоктистов: Бидэнэй урда тээ замбуулиниие шэнжэлһэн түрүүшын зургаан космонавтнарай хэһэн бухы юумэн «Восход» онгосын амжилта хангаа. Урда тээхи ниидэлгэнүүдэй онол дүршэлые тэдэнэ болгон, совет эрдэмтэд, конструкторнууд замбуулинай бүри һайн онгосо бүтээһэн, шухала приборнуудаар тэрэнээ хангаһан, научна шэнжэлгэнүүдые хэхэ замбуулинай лаборатори зохёоһон байна.

Асуудал: Замбуулинайнгаа ажалһаа тухай хөөрыт.

Борис Егоров: Ажал амаралта хоёрое ооо зэлжэлүүлдэг байгаабди. Газар дээрэ байһандаал адлаар зэсэлдэг, үндэлдэг байгаабди. Ажалаһанай һүүлээр эдихэ дуран ехэл хүрэдэг. Зүрхэн үзэгдөөгүй. Шухала болоһон ушарта һүүрихэ һэлгэдэг һэмди. Научна ямар нэгэн туршалга хэхэдэ зохид таарамжатай байһанынь тула тиигэжэ һүүрихэ һэлгэдэг байгаабди.

Бидэндэ хүхюутэй үснүүдшье тоһолдоһон байха. Жэшээлэн хэлэбэл, гараараа эдеэнэй ойронь хүрэнгүй, хоолоод туршаабди. Загаһанай хайһаа гээ эдеэлдэгые мэдэнэ бэзэт? Тиимэ аар хоолоод уһөөбди.

Владимир Комаров: Борис Егоров ракетын тухай түһөөтэй медицинскэ приборнуудыгаа нягте абаад «табидхань», булгадаа ехээр эжэлдээ һэмди. Тэрэнь гоёгон торонгуй ниидэлгынаа зуралан табилаа.

Асуудал: 400 километр дээрэһээ Газар дэлхэй ямараар харагданаб?

Владимир Комаров: Үгаа гоё һайхан, үүлэ манаар хушаадхантай байгаа гэжэ хэлэе һэмди. Заримдаа тон дүлэн үүлэтэй, зарим газартаа оройүүлэншьегүй байдаг юм байна. Тиимэ һынгэ байна удэһь хото городуудые, хада уулануудые, уһа мүрэнүүдые харагдадаг. Мадагаскар олтирог илангаяа тон тодоор һанагдана. Энэ олторог гэнтэ доромнай бии болоод, бидэндэ ехэ һайнаар харагдаа.

Калькутта болон бусад хотонуудые харагһанаа һайн һанаабди.

Ехэ хото городуудые һүни харахада, электричэскэ ехэ олтирогүүд шэнгеэр илгаран харагдаа байгаа.

Асуудал: Дурасхаалта ямар юумэнүүдые абажа ябааб?

Владимир Комаров: В. И. Ленинэй

«Восход» гэжэ замбуулинай онгосын экипаж В. И. Ленинэй редые космодром дээрэ хаража байна. Зүүн гарһаа: научна хүн рилэгшэ Константин Петрович Феоктистов, онгосын командир нер-полковник Владимир Михайлович Комаров, врач Борис Бо вич Егоров.

ТАСС-ай фотохрони

хамаатай байһан Карл Марксын портретые, тэрэшэлэн Владимир Ильичэй портретые абажа ябааби. Эдэ зурагууд бидэндэ зориг бадаруулдаг байна.

Манай борт дээрэ үшөө нэгэ дурасхаалта зүйл—манай Олимпиин командын туг бии байгаа. Бидэнэй ниидэхэдэ бүри урид тэрэшэлэн спортсменүүд манда үгэһэн юм. «Восходой» бортһоо совет олимпийцүүдтэ амаршалга ильгээһэндаа, шадаал һаа олон алтан медальнуудые Эхэ орондоо асархыень хүсөө һэмди. Замбуулинаар ябахаал ерэһэн Олимпиин тугые Токиодохи СССР-ай командада шадаал һаа түргэнөөр эльгээхэ хүсэлтэй байгаабди.

Асуудал: Таанадай нисхэгэд ба хүүхэд тухайдаа юу хэлэхэ һэм?

Нэгэ дурасхаалта зүйл, тон һонин юумэ манда бии байгаа юм гэжэ тааналтай нюусаар хэлэе. Ленинэй хотын пионернууд үнгэрөөлэ зүн манай «одото хото» ерэжэ байгаа һэн. Тэдэнэр сиреннин муухэр мандада бэлэгтэй һэн. Тэрэниие замбуулиндэ абажа гарааби. Энэнь манай гайхамшаг һайхан Газар дэлхэй тухай, жабхалан саад сэсэрлигүүд тухай бидэндэ ходо һануулаг байгаа. Ленинградай тэдэ үхибүүдтэй уулзахадаа, замбуулиндэ гаргалаад ерэһэн мушэрьеы заабол бусаахабди.

Асуудал: Ерээдүй ойрын сагта дүүргэхэ түсэбүүд тухайдаа хөөрыт.

Владимир Комаров: Ниидэлгынгээ үрын тухай тодорхой тооссо болдохо ёһотой байһабди. Ниидэлгын научна

үрэ дүнгүүдые шадаал һаа түргэн хүн туршлагаа аша туһада, эрдэм-шинжилгээний ажил дундай шухала тобшолол ханынь тула химэ тоосон юм.

Борис Егоров: Минии хоёр хүдэлмэрэй лаборатори соо шинжэлгэ тодорхойлогдохо, шэнжэлэгдэхэ, бэлжэгдэн орохо хэрэгтэй. Саашадаа хэхэ юумэн ехэ. Тэрээндэ гадна, кандидат диссертаци бариххаар бэлдэжэ хайн гэжэ туршуушныхаа уулзан ехэ хэлэн һэн. Замбуулинай ниидэлгын үедэ соёо суглуулһан юумэ үшөө дахин шэнжэлхэ, бодохо шухала байна.

Константин Феоктистов: ...дэйнгөө хоёрээ ниидэлгэнэй ... дэлгэн үедэ оложо абаһан юумэнии дабшалтын теории ... тай асуудалнуудые саанадаа ... хэхэ хэрэгтэй.

Бидэнэр булгадаа хүхюутэй ... той байнабди. Энэл состояние ... бүлинай дайда руу дахин ниидэхэ хүсэлэнгээ гэжэ түгэсхэмээр ... лэхэ байна.

* *

«Восход» гэжэ замбуулинай ... руушын экипажтай уулзалга ... гар дүүрэбэ. Владимир Комаров, Константин Феоктистов, Егоровой бүри ехэ амжалта ... хыень хүсөөбди.

А. РОМАН... ТАСС-ай тусгай ...
Байконур, октябриин 15.

Космонавт К. П. Феоктистов бэеэ һорижо байна.

Олимпиадада зориг ехэтэйшүүл шалгардаг

ТОКИО, октябриин 16. (ТАСС-ай тусхай корр.). Олимпиин наадануудай дололдохи үдэр сопортоо үргэлжэлбэ. Москвагай тээ үргэлжэлэбэ. Москвагай багша Елена Горчакова мэргэжэлһэн тамирыч ... тодорхойлхо мүрысөөндэ 62 метр 40 сантиметртэ копье шэдээжэ, дэлхэйн шэнэ рекорд тогтооё. Дэлхэйн шэнэ рекордсменкэ Горчакова шиидхэхы мүрысөөнүүдтэ оролцогүйгөөр, 57 метр 6 сантиметртэ копье шэдээжэ, орейдэл бронзо медаль абаха болоһон байна.

20 наһатай румын басаган М. Пенеш 60 метр 54 сантиметртэ копье шэдэжэ, илалта туйлаа. Венгеркэ А. Рудаш нүгөөдэһөө 2 үлүүтэй метр дүтэ шэдэһэн даһеэ ... мүнгэн медаль абаха болоо. Манай үшөө 2 спортсменкэнүүд Б. Калединэ, Э. Озолина дүрбэдэхи, табадахи һууринуудые эзэлээ.

Утые харайлганда Познаниин 29 наһатай автомеханик Ю. Шмидт илажа гараа. Шмидт Гимпэдэ болоһон олимпиадада мүн лэ илажа гараһан юм. Мүнөө тэрэ 16 метр 85 сантиметр утые харайгаа. Тиихэдэ Федосеевэй үрэ дүн—16 метр 58 сантиметр, Кравченкын—16 метр 57 сантиметр болоно.

Велосипедээр уралдагшадай дунда Бельгиин солдат П. Серку эрхим үрэ дүн харуулаа. Нёдонэ холын уралдааһай болоходо тэрэ дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэ хүртөө һэн.

Рапираар хадхалсалгын мүрысөөндэ СССР-ай команда Польшын фехтовальщигуудай бэрхэ коллективые 9:7 гэһэн тоотойгоор шүүжэ, алтан медальнуудта хүртөө. Горькочанин Г. Свешников, ленинградец В. Жданович, москвич М. Мидлер, Саратовай спортсмен Ю. Сисикин гэгшэд манай командын составта оролон байна. Бронзо медальнуудые францшууд абаа.

Советскэ үнинэй хүндэ атлетик Р. Плюкфельдер толоотоо илалта туйлаа. Дэлхэйн чемпион, рекордсмен венгер Д. Вереш, Европын чемпион Г. Тот гэгшэдтэй туламдажа гараа. Тиин Ростовой 36 наһатай спортсмен гурба дахин штанг үргэлгын, хамтын дүнгөөр абажа үзэхэдэ, 475 килограмм штанг үргэжэ, илалта туйлаа. Энэнь СССР-ай шэнэ рекорд болоно. Тот мүнгэн медаль, Вереш бронзо медаль абаха болоо.

США-гай 15 наһатай спортсменкэ Ш. Стаудер 100 метртэ 1 минута 04,7 секундын турша соо тамаржа, дэлхэйн шэнэ рекорд тогтоогоод, илажа гараһан байна. Урда тээхи дэлхэйн рекорд тогтооһон А. Кок (Нидерланд) хоёрдохи һуури эзэлээ. К. Эллис (США) гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

4х100 метртэ эрэшүүлэй дунда болоһон эстафетада США-гай тамаршад илажа гараа. Германиин нэгэдмэл командын спортсменүүд хоёрдохи һуури, австралиинхид гурбадахи һуури эзэлээ. Манай тамаршад дүрбэдэхи һуурида гараһан байна.

Бага калибрай буугаар (хэбтээд) буудахадаа, венгер Л. Хаммерл 597 очко абажа (дэлхэйн шэнэ рекорд), олимпиадын чемпион болоо. Манай буудагшад В. Чуян, В. Шамбуркин тус бүридөө 590 очко абажа (олимпиин рекордые дахин даблаа), 20-дохи болон 21-дэхи һууринуудые эзэлээ.

Олимпиин шэнэ рекорд тогтооһон шэнэ зеландец П. Снелл 800 метртэ 1 минута 45,1 секунда соо гүйжэ, илалта туйлаа.

Зүүн гарһаа: Герман СВЕШНИКОВ, Виктор ЖДАНОВИЧ, Рудольф ПЛЮКФЕЛЬДЕР, Марк МИДЛЕР, Юрий СИСИКИН.

Олимпиин НААДАН

МАНАЙ АДУУШАН КАЗАХСТАНҺАА БУСА...

Һаяхан оронноймнай түрүү адуушадай зүблөөн Казахстанай Актюбинск город шадар оршодог «Кин-Кияк» (Широкий лист) гэжэ турщалгын ажахын дэргэ үсхэбэридэг совхоздо үнгэргэгдэһэн байгаа. Зүблөөндэ манай республикаһаа гурбан хүн хабаадалсажа ерэһэн байна.

Хэжэнгын совхозой түрүү адуушан Санжимитып Сандакжанов тэрэ суглаанда хабаадалсажа ерэһэн түхайгаа нигэжэ хөөрэнэ:

— Оронноймнай адуушадай зүблөөн бэлдэй зүблөөн байдалда үнгэрөө. Тэндэ СССР-ай хүдөө ажахын министерствын главна зоотехник ну-

хар Печенуренко гэгшэ ... үгэ хэлэжэ, адуун һ... олзо тухай тогтожо хэлэ... һэн болон адуунай мяхан ... нарташые, хямдашье, ... гажа—гэжэ тэрэ тэмдэ... сооно тэмдэглээ. «Ки... Кияк» совхоз Советскэ Сою... түрүү адуушадай нэгэн ...

Дурадагдаха совхоз 170 ... Эдэ түүһэ «Джаба» үүлэр... хүүхэр «Бахар-хар» ... гэжэ харлаада байдаг юм.

Манай адуушан нүхэр С... пов: адуун һуурһаа олз... дүршэл оложо ерэһэн ...

Ш. БАДМ...

ШАРА МААХАЙ ШАРУУҺАН БО...

Анатолий Емельянович Арефьев агнуурида бэлэдхэн. Химын голдо шудхаһан Гаран горхоной эхиндэ үбэлдөө байха хоёр гэр олзо олохо галаара барав.

Нэгэтэ ойгоор ябаад ерэхэдэнь, гэрэйнь үүдэн салеатай, унтари хоёр тэрэниь дахалгуур тарааргдажа хаядаһхай байба. Ангуушан Арефьев карбин буугаа бэлдээд тодхоод, хоёр дахин шанга гэгшээр хашхарба. Гэр сооһоо тогоонгой дайша абаан дуулахаа, удамшэгүй ... саган толгойтой асари томо баабгай үүдэрэ багтажа ядан зүдхэжэ гараад, шэрэнги руу бугаан ... хоёр зэнги түргэнөөр бүрд харайн гүйлөө. Айһан нохойнь һүүлэ хабшаад, ээзэнэйгээ хормой доогуур шургаба. Тэрэ һамбаанда бахардаһан Арефьев баабгайе хоёр дахин хии буудаад үлэшөө һэн.

Гэртээ ороходонь шүлөө манадаг тогоониинь хоршыжо сүмэ хазагдаһан, аяар дээрэ хадагалһан үсэгаар турилынь адхарһан байба. Баабгай талха ...ёбо...байһаар толгойгоо будаа хаш. Тэрэ ехэ ноюуша арьяатан. Арефьев ... орон отог ходоо шалгадаг. Эдэ хоолойнь үлэгдэл шэншэдэг, ... тэр ... байрынь һаядаргадаг байна юм.

Үтэлжэ, шэнэ гэртээ болоһон гү, али үтэлжэ тэрэ баабгай ан хүсэлээ болихооро толгойгоо орожо, адууна малда, хүндэшье доболдог, тайгада ябаһан ангуушадые гэтэдэг байна.

Баабгай отого орожо амтатаа хадаа амар зала үзүүлэхээ болиоб гэ...

жа болоһон. Анатолий Еме... шара маахайе шаруухаа ... ха. Карабина һомолжо, ... һүүсэнэ дээр доро хажа, ... унтаба.

Нэгэ дүрд гэжэ баабгайн ... хүсаал, ... Тойрон ... Арефьев харайн бодоод ... хоёр шагааба. Харын толгодо ... дань, томо гэгшын ... хойень намнажа ябаба. ... карбиинаа дүүрэ дахин ... бодоһон парызлүхэржэ ... дойгор бүгэ буудуулһан баабгай ... да хүлөөрөө тулгалан ... Емельяновичэй дүтэлһөн ... шара маахайе ...

Баабгайн сэбэр мяхан 200 грамм боло. Арһанайнь ... 1,20 метр ... гайн байна. Шүдэгүй ... Арефьев баабгайн хаашад ... гай ... ангууна Арефьевай ... шадхан байдаа ... Нүхэр Арефьев Улаан-Үдэ ... ной элдэб фабрикын мэдэлд ... Жэл бүри агнуур ерэ ... булга, баабгайн болон ... үхэр ... ба ...

Арефьев агнаашан ... мүнөө ... хэрма, 10 һолонго, 20 ... шадах ... тушааха ... зоборидо гараба.

М. ГЫЛЫ...

Кипрэй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэри

НИКОЗИ, октябриин 16. (ТАСС). Өөрынгөө тосхонуудта бусажа ерэхые хүсэһэн бухы турканууд-киприоднуудта материальна туһаламжа үзүүлхэ тодорхой түсэб зохёохо тухай шиидхэбэриие Кипрэй республикын Министрнүүдэй Соведэй үсэгдэрэй заседани дээрэ баталан абтаа.

Синьхуа агентствын мэдээсэл

ПЕКИН, октябриин 16. (ТАСС). Синьхуа агентство нигэжэ мэдээсэнэ: Хитад өөрынгөө ороной баруун районудта 1964 оной октябриин 16-да (Пекинэй сагаар) 15 часта атома бомбо тэһэлээ.

Лейбористнууд илаба

ЛОНДОН, октябриин 16. (ТАСС). Һүүлшын мэдээнүүдэй ёһоор лейбористскэ партиин парламентын һунгалта болоходо 315 (630-һаа) һуури абажа, парламентда олонхиынь болоходо шадаа. Дүн тооолого үргэлжэлһөөр.

Дуглас-Хьюм тушаалһаа бууба

ЛОНДОН, октябриин 16. (ТАСС). Парламентын һунгалтын болоходо лейбористскэ парти олонхи һуринуудые (эсэсэй мэдээнүүд мүнөө дээрэ үшөө абтаагүй) абаһан хойно, премьер-министр Дуглас-Хьюм тушаалһаа буухаһаа хатан хааная Елизавета II хатан хаанда бэшүүлхэ тулада Букингемскэ ордондо ошоо.

Тушаалһаа буулгыень хатан хаан зүбшөөгөө.

Вильсонда шэнэ правительство байгуулха даалгабари үгтөө

ЛОНДОН, октябриин 16. (ТАСС). Англиин шэнэ правительство байгуулхыень лейбористскэ партиин ударидагша Гарольд Вильсондо Елизавета II хатан хаан даалгаа.

Бултадаа заншалта эстафетэдэ морилыт!

Мүнөөдэр 12 часта «Правда Бурятии» газетын шан абахын түлөө үнгэргэгдэдэг заншалта эстафетын старт үгтэхэнь. Спортизна булгэмүүд, коллективүүд, һургуули, дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудай хэдэн зуун физкультурнигууд горой олохон гудамжануудаар эстафета дамжуулан урилдаха. Нэгэдэхи, хоёрдохи группын эрэшүүлэй командануудай 11 этапуудта эстафета абажа гараха гээхэдэ: Ленинэй, Банзаровай Калининай, Балтахиновай гудамжаар урилдажа, Үйлын хүүргэ дээгүүр Терешковагай нэрэмжэтэ гудамжа хүрөөд, гэдэргээ тэхэрин фиништэ ерэхэ. Эхэнэрнүүдэй урилдаха маршрут түб гудамжануудаар. Ленинэй гудамжые уруулан хада ээдэ гаража, Ербановай гудамжаар Советүүдэй байшангай сивер тойрон, КПСС-ай обкомой байшангай үбэр хаар уничхэ, Ленинэй гудамжаар фиништэ тэхэрихэ.

Редакторай орлогшо Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—..., отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и ... вой жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологической —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и ... дов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00248. Зак. № 10...

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.

1964 оной октябриин 18.